

Biblicum

– tidskrift för biblisk tro och forskning

- Medborgarskap i himlen
- Profetian om Koresh
- Noas fortsatta historia
- Första tavlans bud
- Reformationen under hot

Nr 1 2018 Årg. 82

INNEHÅLL

Redaktionellt	1
Medborgarskap i himlen. Stefan Hedkvist	3
Profetian om Koresh. Ola Österbacka	7
Noas fortsatta historia. SE	13
Första tavlans bud. Stefan Hedkvist	15
Reformationen under hot. Ola Österbacka	27
<i>Utblick över samtiden</i>	40
<i>Litteratur</i>	43

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist

Redaktör: Seth Erlandsson

Redaktionskommitté: Seth Erlandsson, Stefan Hedkvist, Egil Edvardsen, Ola Österbacka och för layout mm Kjell Petter Bakken.

Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

Prenumerationspris: 250 svenska kr (stud. 150 kr)

Prenumeranter i Norge: 290 norska kr (stud. 200 NOK)

Prenumeranter i Danmark: 270 danska kr (stud. 190 DKK)

Prenumeranter i Finland och övriga Europa: 36 Euro (stud. 25 EUR)

Våra portokostnader för fyra nummer (som är inkluderat i pren. priset) är f.n.:

Inom Sverige 26 kronor, utanför Sverige minst 96 kronor.

Prenumerationer och gåvor betalas till Handelsbanken med följande IBAN-nummer:

IBAN: SE34 6000 0000 0003 0532 0718 (efter SE34 följer sålunda fem siffergrupper med fyra siffror i varje grupp). Vårt bankkonto: Handelsbanken, clearing: 6806, kontonummer 305 320 718 . **BIC/SWIFT: HANDSESS** behöver anges för betalningar utanför Sverige.

I Sverige kan även fortsättningsvis vårt bankgiro 251-4701 användas.

I Norge finns kontot DnB NOR 7877.08.15400 ännu en tid men kommer så småningom att avvecklas.

Tidskriftens och bokförlagets expedition:

Biblicum, Hantverkaregatan 8 B, SE-341 36 Ljungby.

E-mail: biblicum@biblicum.se Biblicums webbutik: forlag.biblicum.se

Redaktionens adress:

Seth Erlandsson, Vitmåragatan 9 B, SE-722 26 Västerås

E-mail: seth.erlandsson@tele2.se

Glöm inte anmäla adressändring till expeditionen!

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

1/2018

REDAKTIONELLT

Petrus bekände om Jesus: *Du är Messias, den levande Gudens Son* (Matt 16:16). Denna bekännelse till Jesu gudom är också centrum i Petrus brev när han skriver till de troende, ”utspridda som främlingar i Pontus, Galatien, Kappadokien, Asien och Bitynien” (1 Pet 1:1), ”till dem som genom rättfärdigheten från (ja, från vem?), *från vår Gud och Frälsare Jesus Kristus* fått samma dyrbara tro som vi” (2 Pet 1:1). Den är också centrum i Markusevangeliet som är Petrus vittnesbörd om Jesus, noggrant nedtecknat av Petrus tolk och sekreterare Markus. Bekännelsen till Messias gudom märks redan i början av Markusevangeliet.

Kap 1:1 börjar med orden: *Här börjar evangeliet om Jesus Kristus, Guds Son*. Den Jesus Petrus berättar om är *Kristus*, latin-grekiska för *Messias*, och han är ingen mindre än *Guds Son*. I 1:2–3 understryker Petrus att redan gamla förbundets skrifter har uppenbarat detta om Messias genom att citera Malaki 3:1 och Jesaja 40:3. Det bekräftar också Jesus: ”Salig är du, Simon, Jonas son, för *det är inte kött och blod som har uppenbarat det för dig, utan min Far i himlen*” (Matt 16:17). Moses och profeternas ord är ”min Fars ord”, den sanna uppenbarelsen (Joh 17:17; 8:31–32). ”Hade ni trott Mose skulle ni tro på mig, för det var om mig han skrev” (Joh 5:46). ”Allt måste uppfyllas som är skrivet om mig i Mose lag, profeterna och psalmerna” (Luk 24:44). Redan i Mark 1:3 citeras profetian om Johannes Döparen som skulle ”bana väg för *HERREN*”, dvs Jesus (1:3).

Jesus är sålunda ingen mindre än HERREN Gud. Det bekände inte bara Petrus utan *också Johannes Döparen* före honom: "Efter mig kommer den som är starkare än jag, och jag är inte ens värdig att böja mig och lossa remmen på hans sandaler" (1:7). Petrus lyfter också fram att *Fadern själv och den helige Ande* bekräftar att Jesus är Guds Son. Det skedde vid Jesu dop: "Genast, när han steg upp ur vattnet, såg han himlen dela sig och Anden komma ner över honom som en duva. Och en röst kom från himlen: *Du är min älskade Son. I dig har jag min glädje*" (1:10–11).

Nu överlämnar Red. åt läsarna att själva läsa vidare i Markusevangeliet och studera Petrus klara vittnesbörd om Jesus. Hans bekännelse om Jesus är också denna tidskrifts bekännelse. Grundvalen för tidskriften *Biblicums* innehåll är inte bibelkritikens människotankar och mänskliga spekulationer som dominerar den teologiska undervisningen vid de flesta universitet och högskolor. Vi är intresserade av att studera och bättre förstå *vad vår Skapare, HERREN Sebaot, har uppenbarat genom sin älskade Son och genom sina utvalda redskap*: Mose, profeterna och apostlarna. Så varmt välkomna till en ny årgång av tidskriften *Biblicum*! Glöm inte prenumerera!

Red.

Petrus och Jesajas vittnesbörd om Messias

Varför inte detaljstudera Markusevangeliet och Jesajaboken under 2018?

- Markus återger Petrus vittnesbörd. Notera särskilt: Vad säger han om Messias? Hur visar sig tro och otro när Jesus framträder som profetiornas uppfyllare?
- Profeten Jesaja skulle kunna kallas GT:s evangelist. Låt Profeten komma till tals i sin helhet. Vilken klarhet om synd och nåd, avfall och tro, lag och evangelium! Vilka fantastiska profetior! Se bl a artikeln "Profetian om Koresh" i detta nr! Ta hjälp av boken *Jesajas bokrulle* (318 sid) som nu kan beställas från *Biblicums* bokförlag till kampanjpriset 250 kr.

Medborgarskap i himlen

av Stefan Hedkvist

Men vi har vårt medborgarskap i himlen, och därifrån väntar vi Herren Jesus Kristus som Frälsare. Han ska förvandla vår bräckliga kropp och göra den lik hans härlighetskropp, för han har makt att lägga allt under sig. Stå därför fasta i Herren, mina älskade och efterlängtrade bröder, min glädje och min krona, mina älskade! (Fil 3:20–4:1)

Ett pass visar var man har sitt medborgarskap. Jag önskar att alla människor fick leva med samma trygghet och samma förmåner som ett svenskt medborgarskap ger. Men det finns en annan trygghet som är ännu viktigare. Det är den trygghet som kommer av Guds ord och försäkran. Det heter om Jesus: ”Åt alla som tog emot honom gav han rätten att bli Guds barn, åt dem som tror på hans namn” (Joh 1:12). Det innebär att de har sina namn skrivna i himlen, i livets bok. Och från himlen väntar de Herren Jesus Kristus som Frälsare, skriver Paulus. De har ingen permanent adress i den här världen utan är på väg till ett bättre land. Jesus har återlöst dem för att de ska tillhöra honom och leva med honom i hans eviga rike. Där är deras rätta, permanenta hem.

Det ska inte alltid förbli som det är nu. En dag ska allting bli helt annorlunda. Bibeln lär att en dag ska Jesus komma tillbaka i härlighet med sin makts änglar. Det ska ske synligt som blixten som ljungar från horisont till horisont. Universum, jorden och världen, kommer då inte mer att finnas till så som vi nu känner den. ”Himlarna ska försvinna med våldsamt dån och himlakropparna upplösas av hetta och jorden och dess verk inte mer finnas till. . . Men efter hans löfte ser vi fram emot nya himlar och en ny jord där rättfärdighet bor” (2 Pet 3:10, 13). I Kristi eviga rike har Guds barn sitt rätta medborgarskap.

Vilken härlig framtid för dem som trots förföljelse eller förlöjligande för sin tros skull förlitar sig på Herren och hans ord. Petrus skriver att

Guds ord är likt "ett ljus som lyser på en dyster plats tills dagen gryr och morgonstjärnan går upp i era hjärtan" (2 Pet 1:19) och Paulus förmanar de troende i Filippi: "Stå därför fasta i Herren, mina älskade och efterlängtnade bröder!" Till de troende i Kolosse skriver han: "Tänk på det som är där ovan, inte på det som är på jorden. . . När Kristus träder fram, han som är vårt liv, då ska också ni träda fram i härlighet tillsammans med honom" (Kol 3:2, 4). Det som verkligen är viktigt och förblir när allt annat försvinner finns i himlen hos Frälsaren Jesus Kristus.

När Jesus togs upp till himlen inför sina lärjungars ögon och "de såg mot himlen dit han steg upp, stod plötsligt två män i vita kläder hos dem. De sade: Galileer, varför står ni och ser mot himlen? Denne Jesus som togs upp från er till himlen, han ska komma tillbaka på samma sätt som ni såg honom stiga upp till himlen" (Apg 1:10–11). Den dagen ska han "förvandla vår bräckliga kropp och göra den lik hans härlighetskropp, för han har makt att lägga allt under sig". Han ska hela, förnya, förvandla och göra om våra kroppar som skador och sjukdom, misshandel och olyckor, ålder och död gjort till en bräcklig spillra som tynar bort. Han ska på ett underbart sätt förnya och förvandla oss till det bästa vi kan bli – lika honom i hans härlighet. Allt detta ska han göra med sin mäktiga hand.

Ett svenskt pass visar att man är svensk medborgare. Det är också nödvändigt om man ska resa till ett annat land, i alla fall om man ska kunna göra det lagligt och någorlunda säkert. Passet hör till det viktigaste i packningen när man gör sig klar för resa till annat land. Men för resan till himlen spelar passet ingen roll. Då är det viktigare att ha ett dopbevis. Genom dopet tillhör vi Guds familj och har vårt medborgarskap i himlen. Dopet tillhör det nödvändigaste i detta livet, vilket Jesus understryker för Nikodemus: "Den som inte blir född av vatten och Ande kan inte komma in i Guds rike" (Joh 3:5).

Det största hindret i förberedelserna för himlen består i vår bundenhet till det jordiska, i vår tendens att fokusera på det jordiska, vår tendens att bära alla bekymmer själva som om Gud inte fanns – och så glömmar vi allt han gjort för oss. Vi bör komma ihåg att Guds folk aldrig haft någon permanent adress här i världen. Vi är som Abraham, Isak och Jakob gäster och främlingar på jorden på väg till ett bättre land. Om dem heter det: "I tron dog alla dessa utan att ha fått det som var utlovat. Men de hade sett det i fjärran, hälsat det och bekänt sig vara gäster och främlingar på jorden. De som säger så visar att de söker ett

hemland. Hade de tänkt på det land som de lämnat, så hade de haft tillfälle att vända tillbaka dit. Men nu längtade de till ett bättre land, det himmelska. Därför skäms inte Gud för att kallas deras Gud” (Heb 11:13–16).

Vi bör hela tiden vara redo att flytta från denna jordiska tillvaro den dag Herren kallar oss. Vi bör hela tiden vara redo för avfärd för vi vet inte vilken stund Herren beslutat för oss. Avfärden sker i all hast, i gryningen när den klara morgonstjärnan går upp, och då finns det inte tid till förberedelse. Alla förberedelser måste ha skett dessförinnan.

Mänsklighetens största problem är synden. På grund av synden får människor illa och får lida, eller blir dödade. Men det är inte andras synder som är vårt största problem även om det kostat oss mycket lidande. Det är våra egna synder som är vårt största problem, och det säger oss också vårt samvete. När Petrus höll sin berömda pingstpredikan kände folket ett hugg i hjärtat. De förstod att de syndat mot Gud, och i sin förtvivlan frågade de: ”Bröder, vad ska vi göra? Petrus svarade dem: Omvänd er och låt er alla döpas i Jesu Kristi namn, så att era synder blir förlåtna. Då får ni den helige Ande som gåva. Löftet gäller er och era barn och alla dem som är långt borta, alla som Herren vår Gud kallar” (Apg 2:37–39).

Själva kärnan i den kristna tron är syndernas förlåtelse. Evangeliet och dopet skänker syndernas förlåtelse som en oförtjänt gåva och ger oss en helt ny ställning inför Gud. Vi kan stå inför honom som fullkomligt förlåtna, rena och rättfärdiga. När vi vet att Gud ser på oss på det sättet tar det bort all rädsla och fyller oss med glädje och längtan till det himmelska hemmet. Paulus skriver till de kristna i Filippi: ”För mig är livet Kristus och döden en vinst. . . Jag har en längtan att bryta upp och vara hos Kristus, det vore mycket bättre. Men för er skull är det nödvändigt att jag får leva kvar här i kroppen” (Fil 1:21, 23–24). Till de kristna i Korint skriver han: ”Vi riktar inte blicken mot det synliga, utan mot det osynliga. Det synliga är förgängligt, men det osynliga är evigt. . . Vi lever här i tro, utan att se. Men vi är ändå vid gott mod och skulle hellre flytta bort från kroppen och vara hos Herren” (2 Kor 4:18; 5:7–8).

Dopet är en liten anspråkslös ceremoni men vi ska inte bedöma vad dopet verkar utifrån vad vi ser med ögonen. Guds ord är att lita på. Det säger att dopet ”är ett bad till ny födelse och förnyelse i den helige Ande” (Tit 3:5). Det gör att vi står rättfärdiga inför Gud genom hans nåd. Det gör oss till arvingar med hopp om evigt liv. Guds eget löfte är den enda

effektiva medicinen mot alla slags skuldkänslor och hopplöshet. Den som blivit döpt har fått en ny ställning i relation till Gud. Den som blivit döpt står nu ren och rättfärdig inför honom och har fått ett barns rättigheter. Ett arv får man vanligtvis inte för att man förtjänat det utan därför att man är barn. Och Gud har gett oss ett härligt arv – hoppet om evigt liv.

Guds ord försäkrar oss också att dopet har sin kraft och giltighet hela vårt liv. För dopet syftar fram emot den dag då Jesus kommer tillbaka i härlighet och vi ska föras fram inför honom. Paulus skriver till de kristna i Efesos: ”Kristus har älskat församlingen och offrat sig för den. Han gjorde det för att helga den, sedan han renat den med vattnets bad i kraft av ordet, och föra fram församlingen inför sig i härlighet, utan fläck eller skrynkla eller annat sådant. Helig och fläckfri skulle den vara” (Ef 5:25–27).

Ny aktuell småskrift:

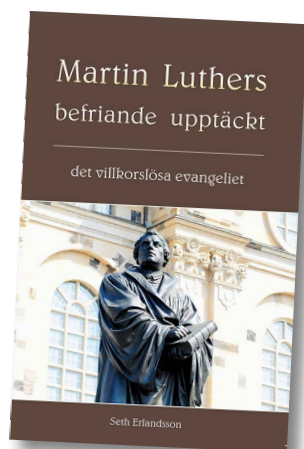
Martin Luthers befriande upptäckt – det villkorlösa evangeliet

av Seth Erlandsson
32 sidor

Specialpris 20 kr

Beställ från:

Biblicums bokförlag
<https://forlag.biblicum.se>

Profetian om Koresh

av Ola Österbacka

Så säger HERREN till sin smorde, till Koresh vars högra hand jag har fattat för att slå ner folken framför honom, lossa bältet från kungars höfter och öppna dörrar för honom så att inga portar mer är stängda: Jag ska gå framför dig och jämna ut höjderna. Jag ska krossa kopparportarna och knäcka järnbommarna. Jag ska ge dig skatter som är dolda i mörkret och hemliga rikedomar, för att du ska inse att jag är HERREN som kallar dig vid ditt namn, jag är Israels Gud. För min tjänare Jakobs skull, för Israels skull, min utvalde, kallade jag dig vid namn. Jag gav dig ett ärenamn, fastän du inte kände mig. Jag är HERREN, och det finns ingen annan. Utom mig finns ingen Gud. Jag spänner bältet om ditt liv, fastän du inte känner mig, för att man ska förstå både i öster och väster att det inte finns någon utom mig. Jag är HERREN, och det finns ingen annan. Jag formar ljuset och skapar mörkret, jag ger lycka och skapar olycka. Jag, HERREN, gör allt detta. (Jes 45:1–7)

Profetian om Koresh

Tänk dig att du gräver grunden för ett hus som du ska bygga. Du hittar en gammal plåtburk med ett papper i. På pappret står ditt namn och det står att just du ska bygga ett hus på den plats där plåtburken finns! Pappret analyseras och experterna påstår att det är från 1800-talet.

Vad ska du tänka om det? Kunde någon på 1800-talet, för 200 år sedan, veta vad du ska heta och att du ska bygga ett hus just där? Nej, det måste väl finnas en annan förklaring, som att någon för en kort tid sedan, när du redan hade planer på bygget, hade fixat ett papper så det ska se gammalt ut. Det var alltså ett rent skoj. Så måste det ju vara.

Det är samma motivering som gör att forskare i dag säger att texten i Jesaja 45 inte kan vara från 700-talet f Kr då Jesaja levde, för Ko-

resh som nämns vid namn levde först på 500-talet. Experterna säger att det är omöjligt att någon kunnat namnge honom så länge i förväg och dessutom förutse precis vad han ska göra, nämligen att han ska säga att Jerusalem ska byggas upp och templets grund ska läggas på nytt. Så står det i Jes 44:28.

Men nu står det i Jes 45:5: *Jag är HERREN, och det finns ingen annan. Utom mig finns ingen Gud. Och längre fram (v 9, 11–12): Ve den som tvistar med sin Skapare, en lerskärva bland jordens skärvor! . . . Så säger HERREN, Israels Helige och Skapare: Fråga mig om det som ska komma. Låt mig ha omsorg om mina söner och mina händers verk. Det är jag som har gjort jorden och skapat människorna på den.*

Visst är det omöjligt för människor att namnge personer som kommer att leva 200 år senare och förutsäga vad de ska göra. Men det är inte omöjligt för Gud! Det är ju han som har gjort oss alla, skulle inte han veta vad som ska ske i framtiden och skulle inte han kunna berätta för sin profet om det? Och samme Gud har genom Jesaja också förut sagt att Jesus skulle födas av en jungfru 700 år senare!

Vem var då denna Koresh, som Gud hade smort till sin tjänare?

Han var den perserkung som år 539 f Kr besegrade Babel och utfärdade en befallning att de judiska fångarna skulle få återvända till sitt land efter den 70-åriga fångenskapen. Och han gav också en befallning att de skulle få bygga upp Jerusalem och dess tempel. Så här står det i Esra 1:1–4:

Detta hände i den persiske kungen Koreshs första regeringsår. För att HERRENS ord genom Jeremia skulle uppfyllas påverkade HERREN den persiske kungen Koresh sinne, så att han över hela sitt rike lät kungöra, både muntligt och skriftligt:

”Så säger Koresh, kung av Persien: HERREN, himlens Gud, har gett mig alla riken på jorden, och han har befallt mig att bygga ett hus åt honom i Jerusalem i Juda. Den bland er som tillhör hans folk ska bege sig upp till Jerusalem i Juda för att bygga upp HERRENS, Israels Guds hus, och hans Gud ska vara med honom. Han är den Gud som bor i Jerusalem. Alla som finns kvar, på varje ort där de bor som främlingar, ska få hjälp av folket på orten. De ska få silver, guld, gods och boskap utöver det som frivilligt ges till Guds hus i Jerusalem.”

Det står att HERREN påverkade Koreshs sinne till att utfärda det här påbudet. Nu var tiden inne att Jesajas profetia skulle gå i fullbordan.

Otrons källa

Men det här kan inte det mänskliga förnuftet smälta. Därför säger man att den här delen av Jesaja måste ha kommit till efter att Koresh hade utfärdat sitt påbud, för ingen kan ju säga sådant i förväg. Men Gud kan! Och han har gjort det.

Den här texten är ett starkt vittnesbörd om Guds allmakt. Den vittnar om hur Gud lägger sina ord i sin profets mun, och det ordet är sant. Därför har detta samma ord en så stark verkan: det väcker tro, men det väcker också förnekelse och förhärdelse.

På grund av samma otro som förnekar att Gud kunde låta Jesaja tala om Koresh 200 år innan han var verksam menar man också att profeterna i GT inte hade kunnat förutsäga att Jesus skulle födas av en jungfru. Och självfallet förkastar man också allt det övernaturliga som Jesus gjorde, alla hans under, också att han uppstod ur graven.

Den här texten blir alltså en vattendelare. En del tror att Jesaja verkligen har fått Guds ord om en kung som uppträder först ett par hundra år senare, och därmed också att profeterna i GT har sett att Jesus skulle komma som Messias, den Smorde profeten, prästen och kungen, med alla de under som hör samman med honom. Andra kan inte tro att Gud handlar på det sättet. I så fall ligger det nära till hands att man också förkastar Jesus. Så har det också skett. Många är de lärda teologer, biskopar, präster och professorer, som på grund av denna otro, ofta grundad just i Jesajas unika profetior, hamnat vilse och också förleder andra. Det är det här som är orsaken till folkkyrkans förfall, och inte bara den, utan de flesta etablerade kyrkosamfund har fått sin sjukdom av den här otro.

Gud säger: Ve den som tvistar med sin Skapare. Han är som en lerskärva som sätter sig upp mot krukmakaren som har gjort honom. Nej, om vi vill veta något om vad som ska komma, då ska vi fråga Gud, för det är han som äger all makt och gör det som han vill. Ingenting som sker, vare sig lycka eller olycka, kan någonsin ske utan att HERREN gör det.

I Jes 41går Jesaja som Guds mun tillrätta med dem som misstror Gud. De kallas till en rättegång där bevis presenteras för att HERREN är en levande Gud som kontrollerar historien och kan förutsäga den. Kapitlets första tjugio verser handlar om erövringar genom en man som HERREN uppväckt ”i öster” (v 2), nämligen ”Assyriens kung” (7:20; 10:5ff), som på Jesajas tid svårt hemsökt Israel och Juda precis som Jesaja hade förutsagt. De otroende kan inte förneka att Jesaja förutsagt detta och att förutsägelserna nu har uppfyllts. Som kontrast frågar Jesaja dem

som ifrågasätter sanningen i Guds förutsägelser: *Var finns era tidigare utsagor? Lägg fram dem, så ska vi studera dem och se hur de uppfyllts. Eller låt oss höra vad som ska komma, tala om vad som ska hända i framtiden så att vi ser att ni är gudar* (v 22–23). Därefter kommer Jesaja med en ny profetia i v 25–27 som lika visst kommer att visa sig vara sann, nämligen en förutsägelse om Koresh, en man som ”uppstår i norr och kommer från öster”. Denne man är inte som mannen i vers 2 Guds vredesverktyg utan en befriare, ”en glädjebudbärare för Jerusalem” (v 27).¹

Perserkungen Koresh är en Herrens vägröjare. Det som han gjorde, då han verkställde Guds befallning, pekar fram mot Jesus Kristus. Han var redskapet för att Guds löfte till patriarkerna skulle bli verklighet. Han såg till att Jerusalem fick vara platsen för Jesu lidande och död för världens synder. Han befallde att templet skulle byggas upp så att den förebild för Jesu offerdöd som finns i templets allra heligaste skulle vara en ständig påminnelse om att det en dag skulle ske ett evigt gällande offer för alla människor.

Koresh-profetian är också något mera. Den är en dom över vår tids andliga avfall. Den är en dom över alla dem som inte tar Guds ord som sanning, och som därför lett till den upplösning som finns i både samhälle och kyrka i dag.

Också på Gamla testamentets tid var det läroupplösning och otro. Människorna är likadana under alla tider. Den tid som rådde när Jesus kom påminner starkt om vår tid. Då sände Gud Johannes Döparen och låt mig kort beröra vad som sägs om honom i Luk 3.

Johannes Döparen och Bibelns noggranna historia

Evangelisten Lukas understryker hur noggrant han har tagit reda på allt när han skriver sitt evangelium. Han placerar in Döparen exakt i historien för att ge oss en klar bild av hur situationen i det heliga landet var när Johannes Döparen framträdde.

Guds ord kom till Johannes i kejsar Tiberius femtonde regeringsår, när Pontius Pilatus var ståthållare i Judéen, när Herodes var landsfurste i Galileen, hans bror Filippus i Itureen och Trachonitislandet och Lysanias i Abilene, när Hannas och Kaifas var överstepräster. Så här nog-

1 Se S Erlandssons bok *Jesajas bokrulle* (2014), s 164ff för tolkningen av Jes 41 och hur viktigt det är att inte blanda ihop vredesverktyget i v 2ff med befriaren i v 25ff. Jesaja visar i kap 41 att den sanne Gudens profetior bevisligen går i uppfyllelse.

grann är Gud när han berättar om världshistoriens viktigaste händelser. Han talar inte som sagorna gör: ”det var en gång”, utan allt är exakt historiskt förankrat.

Han är lika exakt när det gäller profeterna i Gamla testamentet. Jesaja börjar sin profetbok med att exakt beskriva tidpunkten för sin verksamhet från första början ända till slutet.

Så här gjorde Gud för att vi skulle ha ett fast och säkert vittnesbörd och för att vi skulle lära känna omständigheterna som rådde under Jesu tid. Det är också därför som det är viktigt lära känna historien under Jesajas tid: hur Assyrien på Guds uppdrag straffade Nordriket Israel och Sydriket Juda och hur Juda ett århundrade senare, under Jeremias tid, ytterligare skövlades och folket fördes till Babylonien. Det här utfördes på Guds befallning. Vi behöver känna till hur perserna under Koresh störtade det babyloniska riket och lät judarna återvända, precis som Gud hade förutsagt genom Jesaja och Jeremia. Också det skedde på Guds befallning. Koresh var Guds tjänare. Vi behöver se hur allt det här styrs av Gud så att han bevarar en rest av sitt folk för att sedan låta Jesus födas enligt löftet till kung David.

Vi behöver alltså en kunskap i Israels historia sådan den framställs i GT. Det är en del av vår Bibel. Och ingen del av vår Bibel är onödig. Därför ska vi noggrant studera den och ta Guds ord för givet, precis som Jesus sa att Skriften inte kan bli om intet och så som Paulus bekände att han tror allt som är skrivet i lagen och profeterna.

Vi människor har inte lätt att tro det övernaturliga, varken nu eller förr i tiden. Vi kanske tror det var enklare förr, när människorna var vidskepliga och trodde på alla möjliga gudar. Men hur var det när Abraham och Sara fick veta att Sara skulle föda Isak på sin ålderdom, vid 90 års ålder, trodde de? Nej, de log.

Till det sa Gud: Skulle något vara omöjligt för HERREN? Han gör vad han vill. Han har gjort under igenom hela GT, och han gör under med Jesus och genom honom. Allt det vittnesbörd som han har gett oss i sitt Ord är bevis för att det är Herren som har makten och gör vad han vill.

Därför bestyrker Lukas sina ord om Johannes med förutsägelsen från Jesaja: *En röst ropar i öknen: Bana väg för Herren!* Så som Jesaja fick ordet om Koresh fick han också veta att Johannes skulle komma som vägröjare. Och så som Koresh, den hedniske kungen, blev Herrens redskap, så skulle också Johannes peka på Jesu uppgift att bli världens Frälsare: *Alla människor ska se Guds frälsning.*

Vi har sett det!

Vi är i en lycklig situation: vi har sett hur allt det här har gått i uppfyllelse. Om vi bara vill öppna våra ögon och ta emot budskapet så som Gud har gett det genom sina profeter, så ser vi vilken välsignelse det är att ha en sådan Gud.

Tvärt emot alla dem som påstår att Gud är hård, cynisk och känslolokall berättar Bibeln om en Gud som älskar och har tålamod. Den berättar om hur han hade tålamod med sitt utvalda folk, trots att de ständigt avföll, trots att de svek sina löften vid Sinai och glömde de stora välgärningar som Gud visat dem under historiens gång.

Samma älskande och förbarmande Gud kommer till oss, som också har gått våra egna vägar. Gud har tålamod, och därför kommer han också i dag med profetens ord till oss som så många gånger syndat och fallit: omvänd er och tro evangelium! Se på Jesus, se Guds Lamm! Se på honom som tar bort världens synd!

Rättfärdiggörelsen genom tron

– *Luthers upptäckt av det villkorlösa evangeliet*

Red. Seth Erlandsson

128 sidor

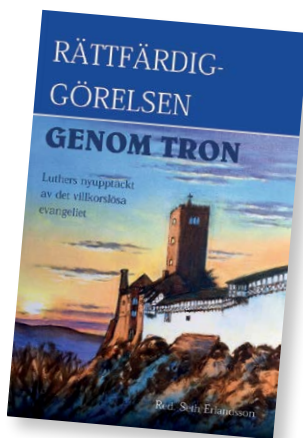
Pris 140 kr

Möt Martin Luther själv genom hans egna skrifter

Om en kristen människas frihet (i nyöversättning), Företal till Romarbrevet och utdrag ur Stora Galaterbrevskommentaren. Här presenteras Luthers reformatoriska gärning i ett koncentrat.

Beställ från:

Biblicums bokförlag • <https://forlag.biblicum.se>

Noas fortsatta historia

(1 Mos 6:9–9:29)

I Biblicum nr 3 2017 (s 98 f) berättade jag om Tore Jungerstams viktiga ”Pro gradu-avhandling” vid Åbo Akademi 2013. Den analyserar grundligt *Första Mosebok 1:1–2:3*, Bibelns skapelseberättelse, utifrån den hebreiska grundtexten. Vad blev resultatet? Att bibelkritikens ständigt upprepade påstående att bibeltexten påverkats av den mytiska, babyloniska skapelseberättelsen *Enuma Elish* inte är med sanningen överensstämmande. Bibeltexten är helt unik och en välkomponerad enhet.

Jungerstam har fortsatt sina studier av Bibelns urhistoria, 1 Mos 1–11. Hans analyser av den hebreiska grundtexten visar tydligt att bibelkritiken misstar sig när den påstår att bibeltexten är oenhetlig och innehåller motsägelser och mytiskt lånegods. Tyvärr är det inte ofta bibelkritiker vill ta i beaktande ens entydiga bevis för att deras påståenden om bibeltexten inte håller.

Följande studier borde alla teologie studerande, präster och lärare som drabbats av den osakliga bibelkritiken och anfäktas av den ta del av förutom den nämnda avhandlingen ovan:

- 2015 utkom Jungerstams analys av 1 Mos 2:4–3:24 under rubriken *Hur förhåller sig Edenberättelsen till skapelseberättelsen* (98 sid).
- 2016 utkom hans analys av 1 Mos 4 under rubriken *Historien om Kain och Abel* (81 sid).
- 2017 utkom hans analys av 1 Mos 5:1–6:8 under rubriken *Adams och människans fortsatta historia* (121 sid).
- Nu 2018 har ytterligare två digra arbeten utkommit om 1 Mos 6:9–9:29, dels *Noachs fortsatta historia. En analys och kommentar av 1 Mos 6:9–9:29* (169 sid), dels *Flodberättelsen i GT och Gilgamesheposet. En komparativ analys* (103 sid).

Genom grundliga analyser av den hebreiska grundtexten blir det helt tydligt att källsöndringshypotesen och påståenden om onödiga upprepningar, dubletter och motsägelser inte håller. Tvärtom är bibeltexterna mycket skickligt komponerade och enhetliga. Jungerstam har ägnat speciellt intresse åt de avsnitt som inom forskningen ansetts problematiska.

Jungerstams nu utkomna analys av flodberättelsen visar att hela Noas toledot är en mycket skickligt komponerad helhet utan onödiga dubletter och motsägelser. Påståenden om att den är en kombination av två delvis motstridiga källor, J och P, finner inget stöd i empirin, dvs den hebreiska texten. De kriterier som ges för J och P passar inte alls på de avsnitt som tilldelats respektive källa. Inte heller bildas två nästintill kompletta flodberättelser om man särskiljer källorna.

Jungerstams grundliga komparativa analys av den bibliska flodberättelsen och de mesopotamiska flodberättelserna, främst den som finns i Gilgamesheposet, borde öppna ögonen på alla som påverkats av påståenden om att bibeltexten är en bearbetning av mesopotamiska förlagor.

I ett kommande nummer ska jag närmare lyfta fram en del av Jungerstams viktiga forskningsresultat, för bibelkritikens skadeverkningar kan inte nonchaleras. Den som läst min bok om *Jesajas bokrulle* (XP Media 2014) vet hur allvarlig och ogrundad bibelkritiken är med dess ständiga uppsplittrande av bibeltextens enhetliga och klara budskap. När det gäller Bibelns urhistoria granskar Jungerstam det empiriska material som finns tillhanda noggrant och systematiskt. Han redovisar sina metoder, motiveringar och resultat så noggrant att det ska vara lätt att granska hans resultat för att se om de överensstämmer med empirin. Respekten för empirin borde leda till att bibelkritiken omprövar sina teorier om bibeltexten.

Tore Jungerstams skrifter finns att läsa på hans hemsida torejungerstam.com. De kan också beställas från författaren via hans email tore.jungerstam@pedersore.fi eller från SLEF-Media, www.slef.fi. Jungerstam kan sälja de tunnare spiralinbundna böckerna för 15 euro och de tjockare, människans toledot och Noachs toledot, för 20 euro (porto tillkommer). Hela paketet med alla arbeten (6 st) erbjuder han för 80 € + porto. Hans önskan är att så många som möjligt ska kunna få del av resultaten av hans forskning.

SE

Första tavlans bud¹

av Stefan Hedkvist

De tio buden eller ”de tio orden” som de heter i Moseböckerna skrev Gud på två stentavlor och vi brukar därför tala om första och andra tavlans bud. Den första tavlans bud handlar om vårt förhållande till Gud och den andra tavlans bud handlar om vårt förhållande till våra medmänniskor.

Det finns i Bibeln kortare sammanfattningar av dessa bud. En sammanfattning lyder: *Du ska älska HERREN din Gud av hela ditt hjärta och av hela din själ och av hela din kraft och av hela ditt förstånd, och din nästa som dig själv.* Det är en sammanfattning av båda tavlornas bud, alltså de bud som handlar om vårt förhållande till Gud och de bud som handlar om vårt förhållande till våra medmänniskor. En kort sammanfattning av andra tavlans bud lyder: *Allt vad ni vill att människorna ska göra för er, det ska ni också göra för dem.* Men vi har också längre och utförligare förklaringar och tillämpningar. Sådana förklaringar hittar vi i profetböckerna, i Jesu bergspredikan och i förmaningarna i Paulus brev.

Gud gav de tio orden eller de tio buden till Israels folk sedan han fört dem ut ur Egypten och fram till Sinai berg. Vi kan läsa om detta i 2:a Mosebok. Men de tio orden är av sådant slag att de gäller alla människor i alla tider. Även folk som inte har hört de tio buden har ändå en aning om innehållet. Alla människor förstår att det är fel att dyrka falska gudar, vara olydig mot föräldrar, göra illa mot andra människor, bedra, stjäla och ljuga. Gud har nämligen skrivit lagen i människors hjärtan (se Rom 2:14–15).

Från början hade våra första föräldrar Adam och Eva en fullkomlig

1 Förklaringarna av buden följer nära *Martin Luthers Stora katekes* enligt Martin Krauklis översättning (kan köpas exempelvis hos bokus.se för 137 kr).

kunskap om Gud och hans vilja. Men de blev förledda av djävulen att synda mot Gud. De blev syndare och sedan dess är alla människor syndare, för barnen föds lika sina föräldrar. Syndare har inte en fullkomlig kunskap om Gud, men de saknar inte heller kunskap om Gud helt och hållet. Syndafallet utplånade inte all kunskap om Gud och hans vilja. Kunskapen finns kvar hos alla människor om än svag och bristfällig. Även grymma och våldsamma människor har svårt att helt utplåna samvetet. Människan vet att hon en dag ska ställas till svars inför Gud för sina gärningar. Men de tio orden lär oss klart och tydligt vad alla människor bara har en aning om.

De tio orden lär oss hur Gud vill att vi ska leva och hur vi inte ska leva. Buden fokuserar på vårt hjärta och vår inställning till Gud och vår nästa och kan sammanfattas med ett ord: kärlek. *Gud är kärlek* (1 Joh 4:8, 16) och därför ska vi älska Gud och alla människor, för han har skapat oss alla och alla tillhör honom.

När vi läser de tio orden i 2:a Mosebok så märker vi att de börjar med en inledning som påminner folket om Guds stora frälsningsgärningar. Därefter följer 14 befallningar. Hur man arrangerat inledningen och dessa 14 befallningar i 10 ord har växlat genom tiderna. Vi vet inte helt säkert hur vi ska göra indelningen så att det blir just tio ord eller bud. Vi ska här hålla oss till den indelning Luther gör i katekesen men jag tror att inledningen om Guds frälsningsgärningar är det första ordet som ger lust och kraft att lyda det första budet och övriga bud.

De tio orden inleds med en påminnelse om att HERRENS stora godhet som Frälsare: *Jag är HERREN din Gud som har fört dig ut ur Egyptens land, ur träldomshuset* (2 Mos 20:2; 5 Mos 5:6). Detta inledande ord visar att Gud inte gett oss sin lag eller sina bud för att vi ska göra oss en nådig Gud. Folket hade redan en nådig Gud som fört dem ut ur slaveriet när han gav dem buden. Buden har inte heller kommit till oss för att vi ska försöka förtjäna frälsningen. Gud har uppenbarat för oss att han sänt en Frälsare som löst oss från alla synder redan innan vi var födda. Vi har fått buden för att vi säkert ska veta hur vi ska leva för att tacka Gud för frälsningens gåva.

Förste budet

Det första budet lyder: *Du ska inte ha andra gudar vid sidan av mig*. Det finns ju bara en Gud som har skapat himmel och jord. Det finns inga andra gudar. Vad betyder då detta bud som talar om att vi inte ska ha

andra gudar vid sidan av den ende sanne Guden? Vad menas egentligen med att ha en Gud och vad innebär begreppet Gud?

Det är hjärtats tro och förtröstan som avgör vilken Gud en människa har. Din Gud är den eller det som du väntar allt gott ifrån och som du tar din tillflykt till när du är i fara. Din Gud är det som du sätter högst i tillvaron. Det är bara hjärtats tro och förtröstan som avgör vad vi har för Gud eller avgud.

Om vi har en rätt tro så är också vår Gud den rätte. Men om vi litar på någon eller något annat så handlar det inte om den ende sanne Guden. Det som vårt hjärta är fäst vid är i verkligheten vår Gud. Därför kräver detta bud en rätt tro och hjärtats tillit till den ende sanne Guden. Det betyder att vi ska hålla oss till honom och vänta allt gott från honom. Till honom ska vi ta vår tillflykt när vi är i nöd eller drabbas av olycka. Vi ska inte fästa vårt hjärta till någon annan och vi ska inte söka vår trygghet hos någon annan.

Det är enklare att förstå vad som menas om vi tar ett exempel på motsatsen. Många tänker nog att om de bara hade pengar skulle de ha allt de behövde. Då skulle de inte fråga efter någon eller något annat. De skulle inte behöva oroa sig och tänka att bara den som är rik kan känna sig säker och glad. Den som saknar pengar och ägodelar är däremot otrygg och ledsen. Han tänker att om han bara hade pengar så skulle han vara som i paradiset. Sådana människor har också en gud, nämligen en avgud som i Bibeln kallas Mammon. Girighet och kärlek till pengar kallas i Bibeln för avguderi.

Kärleken till pengarna är nog den vanligaste formen av avgudadyrkan. Men det finns andra former också. Exempelvis om någon litar helt på sin skicklighet, klokhet, makt, popularitet eller ära. Även en sådan person har en gud, men inte den rätte Guden. Han är självsäker och stolt över sina egenskaper och sin ställning och blir deprimerad om han förlorar något litet av det.

Det är alltså ganska lätt att förstå vad budet betyder och vad det kräver av oss. Det kräver att hela vårt hjärta, vår själ, all vår kraft och hela vårt förstånd är inriktat på den ende sanne Guden och inte på någon eller något annat. *Att ha en Gud* innebär inte att man kan ta på honom, bära omkring honom, stoppa honom i en påse eller en låda. Man når honom bara genom att gripa om honom med sitt hjärta och hålla fast vid honom. Att hålla fast vid honom i hjärtat innebär att vi ska lita på honom helt och hållet och vänta allt gott från honom.

Även om vi får mycket gott genom människor är det ändå ytterst gåvor från Gud. Skapelsen och skapade varelser kan liknas vid Guds händer, kanaler eller medel, som Gud använder för att ge oss allt. Och vi ska tacksamt ta emot vad han ger oss och använda våra tillgångar så som han vill. Men vi ska passa oss för att göra dem till ett självändamål eller göra Guds gåvor till avgudar. Vårt hjärta ska vara vänt till Gud som är alla goda gåvors givare och vänta allt gott från honom. För om vi väntar mer gott och större hjälp från någon eller något annat så har vi gjort oss en avgud.

När vi prövar oss inför detta bud måste vi erkänna att vi brustit i kärlek och förtröstan. För Gud kräver att vi ska älska honom över allting och i allt förtrösta på honom. Men vi behöver inte vara rädda att bli fördömda fast vi är stora syndare, för Bibeln lär oss att Jesus uppfyllt budet på ett perfekt sätt i vårt ställe. Vid Jesu dop hördes Faderns röst från himlen som sa: *I dig har jag min glädje*. Jesus frälste oss genom att fullkomligt hålla första budet i vårt ställe och vara lydig i allt.

Han led också straffet för vår synd i vårt ställe. Det heter om honom: *Så led också Kristus en gång för våra synder. Rättfärdig led han i orättfärdigas ställe, för att föra oss till Gud*. Jesus frälste oss genom att ta bort våra synder genom sin död.

Eftersom han har gjort så mycket gott för oss och ger oss så goda gåvor vill vi av tacksamhet älska honom över allting och i allt förtrösta på honom. Det är en första början till en verklig uppfyllelse av första budet också hos oss.

Hot om straff och löfte om nåd

2 Mos 20:5–6 innehåller följande tillägg: *Jag, HERREN din Gud, är en nitisk Gud. Jag låter straffet för fädernas missgärning drabba barnen till tredje och fjärde led när man hatar mig, men visar nåd mot tusentals när man älskar mig och håller mina bud*. Fast detta är ett tillägg som närmast är fogat till det första budet så gäller det alla bud. Man kan se det som ett tillägg till vart och ett av buden och en beståndsdel till varje bud. I dessa ord har Gud sammanfattat en hotelse och ett vänligt löfte. Han vill *både varna oss och beveka oss* så att vi tar emot hans ord som de allvarliga gudomliga ord de är och visar dem aktning. Straffet för dem som föraktar och överträder buden är förfärligt. Å andra sidan belönar han dem rikligt som högaktar hans bud och vill leva efter dem. Han tar sig an dem och skänker dem allt gott.

Alla andra bud har sitt ursprung i det första budet: *Du ska inte ha andra gudar vid sidan om mig*. Det betyder att vi ska frukta och älska Gud över allting och i allt förtrösta på honom. Den som har en sådan relation till Gud i sitt hjärta har uppfyllt detta och alla andra bud. Men den som istället fruktar och älskar någon eller något annat håller varken det första eller något annat bud.

På så sätt kastar det första budet ljus över alla de andra buden. Därför ska tillägget till första budet, liksom inledningen om Guds stora frälsningsgärning omfatta alla bud. Vi ska tänka på att ”de tio orden” inte är påhittade av människor. De är Guds ord och han vakar över dem med stort allvar. Den som föraktar buden drabbas av vrede och straff, medan den som håller buden belönas på ett oändligt sätt. Gud anbefaller dem med allvar, med hot om bestraffning och med löfte om nåd. Därför bör vi verkligen visa stor respekt för stentavlornas tio ord och betrakta dem som Guds finaste gåva.

Andra budet

Det andra budet vänder vår uppmärksamhet utåt och visar hur vi ska använda vårt tal i Guds tjänst. Det första som bryter fram ur hjärtat är nämligen orden. Det hjärtat är fullt av det talar munnen. Det andra budet lyder: *Du ska inte missbruka HERREN din Guds namn, för HERREN ska inte låta den bli ostraffad som missbrukar hans namn*. Det befaller oss att frukta och älska Gud så att vi inte missbrukar hans namn till svordomar, lögn, bedrägeri och andra synder, utan använder det när vi åkallar, ber, tackar och lovsjunger. Det är den kärlek och förtröstan som skapas genom det första budet med sin inledning om Guds oförtjänt frälsning som ger oss kraft till ett sådant handlande. Den kärleken och förtröstan ska även hjälpa oss så att vi inte tar avstånd från Guds ord utan istället gärna lyssnar till det, lär oss det och håller det heligt.

Det finns många sätt att missbruka Guds namn på. Det mest påtagliga är att det sker i världsliga angelägenheter. Det kan gälla ägodelar, pengar eller ära. Det kan ske offentligt inför domstol, i privata affärer, eller var som helst. Det kan ske när man svär en falsk ed vid Guds namn eller bedyrar en sak vid sin själ. Det kan ske när man försöker använda Guds namn för att få rätten på sin sida eller vinna fördelar på andras bekostnad. Men framför allt äger missbruket rum i samband med andliga ting som har med samvetet att göra, som till exempel när falska predikanter och lärare träder fram och utger sina lögnen för att vara Guds ord.

Att ljuga och bedra är i och för sig en stor synd. Men den blir så mycket större då man försöker rättfärdiga lögnen och åberopar Guds namn eller använder Guds namn för att dölja sina avsikter. På det sättet blir lögnen dubbelt lögnaktig. Därför har Gud fogat en allvarlig hotelse till detta bud. Synd mot detta bud ska inte passera utan straff. Lika lite som Gud låter bli att straffa den som vänder sitt hjärta bort från honom, lika lite tolererar han att man använder hans namn till att försköna sina lögner.

Av naturen är vi människor sådana, att om vi gjort något ont så vill vi gärna skyla över det och försköna det så att ingen ska se eller märka det. Ingen normalt funtad människa skryter inför vem som helst med det onda han har gjort. Vi vill alla att våra onda gärningar ska ha skett i hemlighet utan att någon märker det. Och om någon ställs till svars så försöker han med alla medel göra ondskan till en god gärning och det skamliga till heder och beröm. I det syftet missbrukas Guds namn. Ja, på sina håll förvandlar man våld och övergrepp till en gudstjänst som görs i Guds namn. Missbruket av Guds namn är så vanligt att det har översvämmat världens länder med en syndaflod. Därför får vi vad vi förtjänar, översvämningar, torka, krig, brottslighet och allt möjligt annat ont. Varifrån skulle annars allt detta onda komma? Gud har ju sagt att missbruk av hans namn inte ska passera ostraffat.

Gud vill att vi ska använda hans namn till att främja allt som är sant och gott. Som till exempel att vi avlägger en ed utan falskhet när det krävs av oss. Eller att vi undervisar på ett rätt och riktigt sätt i enlighet med Skriften, eller att vi anropar Guds namn i svårigheter och nöd och tackar och lovsjunger honom när det går oss väl. Ett rätt bruk av Guds namn sammanfattas i Psalm 50:15: *Ropa till mig på nödens dag. Jag ska rädda dig, och du ska ära mig.* Detta är ett exempel på att använda Guds namn på ett rätt sätt och det leder till salighet. Man ärar Guds namn på rätt sätt om man förväntar sig all tröst och hjälp av honom och ber honom att få den. Med andra ord: genom att hjärtat först ärar Gud genom att tro och att munnen sedan ärar honom genom att bekänna.

Att göra så är en god levnadsregel som ger styrka och motståndskraft mot djävulen. Han är alltid runt omkring oss och försöker räkna ut hur han ska göra för att locka oss till synd och skam, nöd och elände. Han tycker inte om att höra Guds namn, och han kan inte genomföra sina planer mot den som anropar Guds namn av hela sitt hjärta. Därför ska vi till vårt försvar använda Guds namn så som han vill.

Vi har nu blivit varnade för att missbruka Guds namn och undervisade om hur man använder det rätt. Det ska ske inte bara i ord då och då utan omsättas i vår vardag och införlivas i vårt levnadssätt. Gud gläder sig när vi lever så som han vill.

När vi jämför vad vi gör i vår vardag med hur Gud vill att vi ska använda hans namn så ser vi stora brister. Men vi behöver inte förtvivla trots att vi inte använt Guds namn så som han vill, för Gud har sänt oss en Frälsare. Jesus har uppfyllt budet på ett fullkomligt sätt i vårt ställe. I evangelierna hör vi hur han gjorde Guds namn känt för alla som ville lyssna, hur han bad till Gud och ärade honom. Till slut frälste han oss genom att dö för att rena oss från all synd. Det heter i 1 Joh 1:7: *Jesu, hans Sons, blod renar oss från all synd.*

Tredje budet

Tredje budet lyder: *Tänk på sabbatsdagen så att du helgar den.* Sabbat är ett hebreiskt ord som betyder vila. Under Gamla testamentets tid hade Gud avskilt den sjunde dagen och bestämt att den skulle vara vilodag, dvs då skulle både människor och arbetsdjur vara lediga från sitt arbete. Gud hade bestämt att den skulle vara heligare än andra dagar. Och man höll den dagen helig, eller helgade den, genom att respektera och lyda Guds befallningar kring den.

När det gäller vila i yttre bemärkelse angick budet bara Israels folk under Gamla testamentets tid. De skulle vara lediga den sjunde dagen (lördagen) så att både människor och djur fick möjlighet att vila och återhämta sig från sitt arbete. Men under tiden mellan de två testamentena började judarna tolka budet alltför snävt och det ledde till missbruk av detta bud.

Sabbaten var Guds goda gåva och inte en tung börda. Jesus sa i det sammanhanget: *Sabbaten skapades för människan och inte människan för sabbaten.* Han sa också: *Alltså är Människosonen Herre också över sabbaten.* Det innebär att sabbaten har med Jesus att göra och att vi ska gå till honom för att lära oss vad den rätta sabbaten eller vilan är.

Jesus blev anklagad för sabbatsbrott när han botade mannen vid Betesda-dammen som varit sjuk i trettioåttå år, som det berättas om i Johannes 5:e kapitel. Jesu svar på den anklagelsen förargade fariseerna än mer. Jesus svarade att han ständigt var verksam med att uppehålla skapelsen och gjorde därmed anspråk på att vara en gudomlig person. Det retade verkligen judarna. Men genom dessa och andra konflikter

kring sabbaten blir det klart för oss att fariseernas egna regler om vad som var tillåtet och otillåtet inte var giltiga. Det var tvärtom ett missbruk av lagen.

Men inte heller föreskrifterna kring sabbaten så som de är skrivna i Moseböckerna och så som vi ser Jesus uppfylla dem gäller för oss. På samma sätt är det med alla föreskrifter och stadgar i Gamla testamentet som är knutna till särskilda yttre ordningar, personer, tider och platser. Allt sådant har vi blivit befriade från i Kristus. Om vi ska förklara vad det nu innebär att fira sabbatsdag på ett mycket förenklat sätt, kan vi säga så här: *Det betyder att vi ska frukta och älska Gud, så att vi inte föraktar predikan och Guds ord utan håller det heligt, gärna hör och lär oss det.*

Men det är en god och vis ordning att vi också får ha en dag ledig från arbete, för det kräver naturen av oss. Särskilt de som har ett hårt fysiskt arbete eller ett annars krävande arbete behöver ha en dag då de kan vila och återhämta sig. Och liksom Israels folk under Gamla testamentets tid använde sabbatsdagen till gudstjänst, så är det en god och vis ordning att vi kan ha en dag när vi kan fira gudstjänst, eftersom det är svårt att få tillfälle till det annars.

Men att fira gudstjänst är i Nya testamentet inte bundet till en viss tid eller dag som det var för Gamla testamentets folk. Paulus tillrättavisar galaterna med orden: *Ni håller noga reda på dagar och månader och särskilda tider och år. Jag är rädd att jag kanske har ansträngt mig förgäves bland er* (Gal 4:10–11). I Kolosserbrevet skriver han: *Låt därför ingen döma er för vad ni äter och dricker eller när det gäller högtid eller nymånad eller sabbat. Allt detta är en skugga av det som skulle komma, men själva verkligheten är Kristus* (2:16–17). Ingen dag är bättre än någon annan utan vi kan fira gudstjänst varje dag, vilket ju vore det bästa om vi bara hade tillfälle till det. Men det är bra att vi åtminstone kan komma överens om att samlas till gudstjänst på söndagarna som vi gör nu. Det är en god ordning och en förmån att vi får ha det på det sättet.

Det tredje budets enkla förklaring innebär att vi ska använda vilodagen till att vinna kunskap om Guds ord. Men man ska inte uppfatta det så snävt att man inte får utföra något arbete den dagen. Man helgar vilodagen genom att begrunda Guds ord och öva sig i det. För oss kristna borde varje dag vara en sådan dag, då vi övar oss i Guds ord. Vi borde umgås med Guds ord varje dag, bära det i våra hjärtan och tala om det. Varje gång man tar upp Guds ord och arbetar med det firar man det som sabbatsdagen står för. Den dag då Guds ord inte tas upp förtjänar

inte att kallas sabbatsdag även om vi är lediga från vårt arbete. Att ha semester och gå sysslösa klarar ju ogudaktiga människor av rätt bra utan att de för den skull håller det tredje budet. Guds ord däremot är den skatt som gör allting heligt, och det helgar även oss och vår dag. Varje gång man sysslar med Guds ord, hör, läser eller begrundar det, helgas personen, dagen och handlingen genom ordet. Att begrunda Guds ord är en början till en verklig uppfyllelse av det tredje budet.

Hela vårt liv och alla våra handlingar måste grunda sig på Guds ord om de ska kallas heliga och välbehagliga för Gud. Men så snart vårt handlande strider mot Guds ord är det oheligt för Gud. Så sker överallt där människor försöker åstadkomma en egen helighet genom att underkasta sig föreskrifter om särskilda tider, platser och ordningar, matrecept och klädedräkt, reningar och fastor. Det är alltihop människobud om det åläggs oss, för allt sådant har fått sitt slut i Kristus.

För att sabbatsdagen ska vara en rätt vilodag måste något ske genom vilket människan själv blir helig. Och det kan bara ske genom Guds ord. Gud straffar dem som föraktar hans ord och inte vill höra det. Men vi ska inte bara höra det som vi lyssnar till vilket prat som helst, utan Gud vill att vi ska lära oss det och högakta det. Gud vill att vi hela tiden ska få större insikt i hans undervisning. Han kommer en dag att kräva räkskap av oss och fråga efter om vi hört, lärt oss och högaktat hans ord.

Vi ska passa oss för den synd som heter övermättnad. Då tänker man: "Det där har jag redan hört en gång så jag behöver inte höra det igen", eller, "det där har jag redan läst både en eller två gånger". Det är ett farligt tillstånd som djävulen lurar människor in i för att sedan ta ifrån dem Guds ord helt och hållet. Vi ska komma ihåg att vi lever i djävulens rike för det heter: *Hela världen är i den ondes våld*. Han vilar varken dag eller natt utan försöker ständigt överrumpla oss och väcka otro och onda tankar i våra hjärtan mot buden och trosartiklarna. Därför bör vi alltid ha Guds ord i våra hjärtan, läsa och arbeta med det, tala om det, lyssna till det och begrunda det. Annars bryter sig djävulen in och ställer till med stor skada.

Guds ord har det löftet med sig att det inte ska vända tillbaka utan att bära frukt. Det ger hjärtat insikt, det ger en ny glädje och ger själen ro, och det skapar rena hjärtan och tankar. Guds ord är inte kraftlösa och döda ord utan verksamma och levande ord. Även om inget annat får oss att ägna oss åt Guds ord så borde vi göra det för att skrämja djävulen och jaga honom på flykten, för han kan som sagt inte tåla att höra

Guds ord. Och om vi sysselsätter oss med Guds ord så finns en början till en verklig uppfyllelse av det tredje budet hos oss.

När vi ser tillbaka på vår vecka, senaste månaden, eller hela vårt liv, och samtidigt ser framåt mot den dag då Gud ska kräva räkenskap av oss och utforska hur vi hört, lärt oss och följt hans ord, börjar vi skämmas. Många gånger har Bibeln kanske fått ligga utan att ens öppnas på fler dagar, för att inte tala om efterlevnaden. Vår enda räddning är Guds evangelium: Gud har sänt oss svaga syndare en gudomlig Frälsare. Jesus frälste oss genom att fullkomlig hålla det tredje budet i vårt ställe. Som 12-åring lyssnade Jesus gärna till Guds ord och lärde sig det och alla häpnade över hans förstånd (Luk 2:46ff). Ingen kunde överbevisa honom om synd på någon enda punkt. Och slutligen frälste han oss genom att dö för alla våra synder. Det profeterades långt i förväg: *Vi gick alla vilse som får, var och en gick sin egen väg, men all vår skuld lade HERREN på honom* (Jes 53:6).

Konflikten med fariseerna

Vi läser i evangelierna att Jesus ofta kom i konflikt med fariseerna om hur man ska tyda och lyda Mose lag. När vi hör Jesus förklara innebörden och syftet med lagen så lär vi oss hur han vill att vi ska tjäna honom i den nytestamentliga tiden fram till dess han kommer tillbaka vid tidens slut.

Berättelsen i Mark 2:23–28 om hur Jesus tillämpar sabbatsbudet är vägledande för oss. Fariseerna tyckte att Jesu lärjungar gjorde sig skyldiga till ett allvarligt brott mot lagen, då de på en sabbat ryckte ax när de gick genom några sädesfält. Och de gjorde Jesus ansvarig för det eftersom han inte stoppat dem på något sätt. Strax dessförinnan hade de ifrågasatt varför Jesus och hans lärjungar inte fastade när fariseerna och Johannes lärjungar gjorde det. I fariseernas ögon var det illa nog att Jesus och lärjungarna inte fastade på samma sätt som de gjorde. Men nu gällde det brott mot ett av Guds tio bud, och det var mycket allvarligare. De sökte hela tiden efter något att anklaga honom för och nu hade de verkligen fått något, att de brutit mot reglerna om sabbaten. Men hade de verkligen brutit mot sabbatsbudet när de ryckte ax?

Genom tillägg av en rad människobud hade fariseerna förvandlat en dag som var ämnad till vila och återhämtning till en tung börda. Att rycka ax var enligt deras regelbok att skörda, tröska och rensa – alltså ett arbete som man inte fick göra på sabbaten. Men de hade missförstått

syftet med sabbatsbudet. Och inte bara det. De hade missförstått syftet med hela Mose lag och gjort lagen till ett sätt att förtjäna nåd och beröm från Gud. Men Guds bud har inte alls det syftet.

Mose lag innehåller bud som gäller alla människor i alla tider, men Mose lag innehåller också stadgar som bara gällde Israels folk fram till dess att Messias skulle komma och upprätta ett nytt förbund. Till dessa stadgar hörde anvisningarna om tabernaklet och gudstjänsten vid tabernaklet. Tabernaklet var ett tält för gudstjänst som Israels folk använde under ökenvandringen och sedan fram till dess att templet byggdes av kung Salomo. I tabernaklet, i det heliga, skulle det stå ett bord av guld och på bordet skulle man varje sabbat lägga tolv nybakade mycket stora bröd, ett för varje stam i Israel. De bröd som legat där sedan förra sabbaten tog man då undan. Bara prästerna fick äta av de bröden.

När David uthungrad kom till Nob var det enda ätbara som huset kunde bjuda på fem sådana bröd. Prästen Ahimelek förstod att något stort var på gång som var viktigare än regeln om att bara prästerna fick äta av brödet. Han tog av bröden och gav åt David och hans män och han blev aldrig klandrad eller straffad för det, inte heller David. Jesus sa till fariseerna: *Har ni aldrig läst vad David gjorde när han och hans män var i nöd och blev hungriga? Han gick in i Guds hus på översteprästen Ebjatars tid och åt skådebröden, som bara prästerna får äta, och gav dessutom till dem som var med honom* (Mark 2:25–26). Varken prästen eller David blev klandrade för att i en situation av nöd äta av skådebröden som i vanliga fall inte var tillåtna för dem. Av det lär vi oss att det i Guds ögon är viktigare för oss att hjälpa människor i nöd än att stelbent hålla på religiösa ritualer. För fariseerna var det tvärtom ritualerna som var det viktigaste.

Jesus förklarar principen så här: *Sabbaten skapades för människan och inte människan för sabbaten*. Sabbaten inrättades INTE för att människan skulle få ett sätt att förtjäna nåd från Gud. Inte ett enda av Guds bud syftar till att ge människan ett sätt att förtjäna något från Gud. Nej, sabbaten var Guds gåva till människorna, en dag av vila och återhämtning, en dag då Gud på ett speciellt sätt kom människan nära i sitt ord, en dag för gudstjänst. Men fariseerna hade istället gjort människan till en slav under sabbaten. Med alla sina regler hade de gjort sabbaten till en tung börda. Och det värsta av allt var att de lärde att människan kunde förtjäna beröm från Gud genom att lyda de regler som de hittat på.

Förutom att ge vila och återhämtning syftade sabbaten, med de

stadgar som vi läser om i Moseböckerna, fram emot Messias ankomst. Messias skulle uppfylla alla förutsägelser i Mose och profeterna och ge en verklig vila åt alla människor, en andlig vila. Och nu var den långa väntan slut – nu hade Han kommit som var uppfyllelsen av alla profetior. Jesus sa till fariseerna att sabbaten som ursprungligen skapades för människan hade med honom att göra. *Alltså är Människosonen Herre också över sabbaten* (Mark 2:28). "Sabbatens Herre" skulle aldrig låta sina lärjungar bryta mot sabbatsbudet. Det innebär att då Jesus tillät lärjungarna att rycka ax på sabbaten så hade det gudomlig sanktion. En sann gemenskap med Sabbatens Herre består inte i att slaviskt följa regler som människor hittat på för att förtjäna nåd från Gud, utan i att acceptera Människosonen som den som uppfyllt alla profetior för att ge oss verklig vila, andlig vila.

Nya testamentet beskriver den gammaltestamentliga sabbaten som en skugga av det som skulle komma, men verkligheten själv är Kristus. Guds särskilda vilja med sabbaten som den uttrycks i Mose lag gällde bara Israels folk fram till Kristus. Vi ska inte låta oss dömas av de stadgarna. Kristus har uppfyllt Gamla testamentets sabbat genom att ge oss den sanna vilan som består i syndernas förlåtelse. Den rätta sabbaten, den rätta vilan, finner vi hos honom och inte någon annanstans. Jesus säger: *Kom till mig, alla ni som arbetar och är tyngda av bördor, så ska jag ge er vila. Ta på er mitt ok och lär av mig, för jag är mild och ödmjuk i hjärtat. Då ska ni finna ro för era själar* (Matt 11:28–29).

Det är genom att höra och tro evangeliet vi går in i den sanna vilan. Hebreerbrevets författare skriver: *Evangeliet har förkunnats för oss liksom för dem, men de hade ingen nytta av ordet de hörde eftersom det inte smälte samman i tro med dem som lyssnade... Alltså kvarstår en sabbatsvila för Guds folk. Den som går in i hans vila får vila sig från sina gärningar, liksom Gud vilade från sina. Låt oss därför sträva efter att komma in i den vilan* (Heb 4:2, 9–11). Vi kommer in i vilan genom att höra och tro evangeliet om Jesus.

Reformationen under hot – tiden efter Luther fram till Konkordieboken

av Ola Österbacka

1. Inledande översikt

Konkordieboken är sammanfattningen av alla lutherska bekännelsedokument och trycktes första gången 1580. Konkordieformeln är det sista och grundligaste lärodokumentet i Konkordieboken och antogs 1577. Den satte en slutpunkt på en tid av svåra lärostrider. I den här artikeln koncentrerar jag mig i huvudsak på de oroliga tiderna efter Luthers död 1546, men vi måste först se lite på bakgrunden.

Det är ett stort Guds under att det befriade och befriande evangeliet överlevt i 500 år. Redan under den första tiden stod mycket på spel. Hade inte kurfurst Fredrik III av Sachsen, också kallad Den vise, beskyddat Martin Luther och tagit honom ur den direkta farozonen efter riksdagen i Worms 1521 hade reformationen kunnat sluta redan då. Inom ett par år efter Luthers död såg reformationen ut att bli helt tillintetgjord, både genom svärd och genom förvanskningar av läran. Men den överlevde med Guds nådiga beskydd. Också under 30-åriga kriget var reformationen utsatt för ett allvarligt hot, men det går utanför artikelns ram.

Luthers strid med Rom trappades upp allt mer. Ännu under 1520-talet fanns det förhoppningar om att man skulle nå enhet. Men man lade hårt emot från katolskt håll.

Efter riksdagen i Augsburg 1530 följde en tid när bågarna spändes i andlig kamp, men fram till Luthers död 1546 fick lutheranerna hållas. Sedan exploderade det och en verklig strid med hårda vapen följde. De lutherska furstarna besegrades och reformationen såg ut att gå under. Sedan återställdes en yttre fred, men i stället utbröt den ena hårda lärostriden efter den andra. I stor utsträckning berodde det på den eftergi-

venhet som Luthers närmaste man och givna efterträdare Philipp Melanchthon visade. Det ledde till att villervallan blev stor och det fanns ännu en stark hotbild mot reformationen.

Luther hade själv före sin död förutsett att många av hans närmaste män skulle svika. Så här skrev man i företalet till Konkordieboken (egentligen företal till Konkordieformeln, SKB s 33):

Efter den högt upplyste gudsmannen doktor Martin Luthers saliga död följde ... farliga och betryckta orostider för vårt älskade tyska fädernesland. Under detta sorgliga tillstånd, då all ordnad styrelse var stadd i upplösning, var människosläktets fiende ivrigt verksam att utså sin säd, nämligen falsk lära och oenighet, och i kyrkor och skolor uppväcka en skadlig och förargelseväckande splittring, förfalska Guds ords rena lära, sönderslita den kristna kärlekens och endräktens band samt därigenom på ett kännbart sätt förhindra det heliga evangeliets framgång.

Men Gud var nådig och lät män uppträda som hade kraft och energi att efter tålmodigt arbete få furstarna att underteckna enhetsdokumentet, som vi känner som Konkordieformeln.

2. Verbal konfrontation med Rom: Från CA till Tridentiska kyrkomötet

Vi tar vår utgångspunkt vid riksdagen i Augsburg 1530.

Augsburgska bekännelsen (Confessio Augustana, CA) skrevs av Luthers närmaste man Philipp Melanchthon. Syftet var att ännu försöka hitta enhet. Luther vistades då på närmast möjliga ställe, i Coburg, dit sändebuden gick i skytteltrafik. Lutheranerna stod envist på sig. De ledades av kurfursten¹ *Johann av Sachsen* (den ståndaktige, Fredrik den vises bror) och *lantgreven Philipp av Hessen* (den ädelmodige). Katolikerna skrev ihop en motskrift, konfutationen, som lutheranerna bemötte via Apologin som utarbetades av Melanchthon.

Kejsaren krävde att lutheranerna skulle förkasta CA och ansluta sig till konfutationen före 15.4.1531.

1 Kurfurste, eller elektor, var den högsta titeln vid sidan av kejsaren och kungen och mycket eftertraktad. Kejsaren valdes av kurfurstarna. Några av kurfurstarna var också kyrkliga dignitärer, som ärkebiskop Albrekt av Magdeburg och Mainz. Tyskland bestod vid denna tid av långt över 100 områden med långtgående självstyrelse, i många fall enskilda städer.

De protestantiska² furstarna var eniga i sitt motstånd och kejsaren kunde inte genomdriva sitt krav. De organiserade sig i det *schmalkaldiska förbundet* 1531. Där fanns både politiska och religiösa aspekter.

Kejsaren hade också andra problem: man ställde krav på religiösa reformer, påven var misstänksam för att kejsaren var svag mot protestanterna, turkarna hotade det habsburgska imperiet från öster och fransmännen från väster, och kurfurstarna var avundsjuka på kejsarens makt. Kejsaren kompromissade.

År 1532 slöts *religionsfreden i Nürnberg*. Protestanterna skulle tolereras på de orter där de redan fanns. Kejsardömet var nu svårt uppsplittrat i fraktioner. Kejsaren hoppades att påven skulle sammankalla ett allmänt kyrkomöte som kunde avlägsna de värsta missförhållandena. De evangeliska hoppades också att ett kyrkomöte skulle hållas i Tyskland.

Luther och Melanchthon förberedde ett dokument inför kyrkomötet. Det antogs av några lutherska teologer i december 1536.³ Avsikten var att det sedan skulle undertecknas av furstarna vid en förbundsdag i Schmalkalden i februari 1537. Melanchthon såg till att furstarna aldrig kom att underteckna, fast Luther själv trodde att de hade gjort det. Därför har artiklarna gått under namnet *Schmalkaldiska artiklarna*. Melanchthon utarbetade dock på önskemål från samma sammankomst en överraskande skarp skrift, *Om påvens makt och överhöghet*, som har tagits med i Konkordieboken.

Det önskade kyrkomötet hölls aldrig i Tyskland. Först 1545 sammankallades ett allmänt kyrkomöte, *Tridentinska kyrkomötet* (Italien), av påven Paul III. Det inleddes 13.12.1545 och pågick till 1563. Nu var det inte längre fråga om återförening, utan om en motreformation.

2 Från riksdagen i Speyer 1529 talade man om *protestanter* som en gemensam benämning för reformivrarna. De protesterade mot att den katolska majoriteten av furstarna antog principen *Cuius regio eius religio* (furstens religion är landets religion), vilket blev ett hinder för reformationens utbredning. Till en början var begreppet nästan synonymt med lutheraner, men efter hand kom också andra reformrörelser att bära denna beteckning.

3 Melanchthon skrev som sin underskrift: "Jag Philipp Melanchthon anser likaledes förestående artiklar vara rätta och kristliga, men med avseende på påven anser jag, att om han vill tillåta evangeliet, även vi kunde tillerkänna honom den överhöghet över biskoparna, som han har på grund av mänsklig rätt, för att vi skola bevara friden och endrårkten med de kristna, som nu lyda under honom och i framtiden komma att göra det."

3. Reformationen hotad: Kejsaren och påven tar till vapen

Martin Luther dog 18.2.1546. Det dröjde inte längre än till 26.6 så enades påven och kejsaren om att ta till vapen för att återföra de avfälliga till Rom.

4.7.1546 utfärdade påven en bulla där han anmodade alla kristna att delta i kriget för att utrota den gudlösa heresin och han lovade fullständig avlat och syndernas förlåtelse åt alla som deltog i detta krig. Han utlyste alltså en dödsdom, ett heligt krig mot protestanterna:

Från början av vårt påvedöme har det alltid varit vårt bekymmer hur vi ska utrota de ogudaktiga lärornas ogräs som villolärarna har sått ut över Tyskland. ... Nu har genom den Helige Andes inspiration vår käraste son i Kristus, Karl, den romerska kejsaren, beslutat att använda svärdet mot dessa Guds fiender. Och för religionens beskydd avser vi att befrämja detta fromma företag med allt vi har i vår egen och i den romerska Kyrkans ägo. Vi förmanar därför alla kristna att bistå i detta krig med sina böner till Gud och sina allmosor för att den gudlösa heresin ska utrotas och oenigheten avlägsnas. ... Till alla och envar som gör detta garanterar vi en fullkomlig avlat och förlåtelse för alla deras synder. (Övers. från Bente: Historical Introductions to the Symbolic Books, s 94f.)

Detta krig har kallats Schmalkaldiska kriget. De protestantiska furstarna led svåra förluster. De tyska städerna och regionerna föll en efter en. Johann Fredrik av Sachsen och Philipp av Hessen sattes under kejsarligt bann. Wittenberg kapitulerade för att rädda livet på Johann Fredrik. Philipp gav upp men förblev fängslad. Moritz av Sachsen övergick till kejsaren för att vinna kurfurstevärdighet och besegrade 1547 sin släkting Johann Fredrik, som togs till fånga och Moritz blev kurfurste i hans ställe. Det militära motståndet hade nu brutits.

15.5.1548 utgav kejsar Karl ett stadgande som var avsett att tillfälligt reglera de religiösa frågorna. Denna *Augsburg interim* utarbetades av två katolska teologer och antogs som lag på riksdagen i Augsburg 1548. Villkoren var:

- Tridentinska kyrkomötets beslut måste godkännas
- man måste återinföra katolska sedvänjor
- påvens överhöghet och biskoparnas auktoritet skulle erkännas
- alla läror skulle förstås på Roms sätt, även de sju sakramenten och transsubstantiationen.

- Två eftergifter gjordes:
 - lutheranerna fick behålla prästäktenskapet
 - de fick motta nattvarden under båda gestalterna.

Inte alla godkände denna interim, inte ens katolikerna. De flesta av de protestantiska furstarna accepterade dock villkoren. Moritz av Sachsen trodde naivt att han kunde försvara evangeliet med att godkänna interimen.

Två år efter Luthers död såg det ut som om hela reformationsarbetet hade varit förgäves. De flesta lutherska präster vägrade och led svårt. De blev förföljda och några dödades. Johannes Brenz låg gömd två veckor på ett tak i Stuttgart.

År 1551 bytte Moritz av Sachsen sida och agiterade mot kejsaren. 1552 blev denne besegrad i ett slag vid Innsbruck och accepterade fred genom *fördraget i Passau*, som gjorde slut på Schmalkaldiska kriget. Kejsaren tvingades frige Moritz' svärfar Philipp av Hessen.

Passau-fördraget bekräftades i *religionsfreden i Augsburg* 1555. Där erkändes principen *cuius regio eius religio*, med undantag för att några städer tilläts ha blandad religion (*Ferdinand-deklarationen*, efter kejsar Karls bror Ferdinand). Om regenten bytte religion tvingades undersåtarna inte byta religion men regenten kunde tvingas att avgå.

Nu blev den lutherska bekännelsen första gången officiellt tillåten inom kejsardömet. Samtidigt som undertecknarna av CA nu fick lättnad blev de underkastade karantän. Expansion utåt blev omöjlig.

4. Reformationen hotad: eftergifter

Den som sågs som Luthers arvtagare var Philipp Melanchthon. Inom några månader attackerade han interimen men gav samtidigt upp väsentliga läror, vilket nästan förstörde den lutherska reformationen. Han började kompromissa för att nå fred med katolikerna. Det ledde till bittra strider mellan lutheranerna. Han drevs till kompromisserna av hotet från kejsaren, övertalning av Moritz, hans förhoppning att något av reformationen skulle kunna överleva och dessutom av sin egen personlighet som var försonligt lagd. Resultatet av några månaders arbete blev ett nytt dokument som Moritz utgav: *Leipzig interim*, publicerat 22.12.1548.

Melanchthons anhängare kallades *filippister*. De gav efter på en del punkter, som de betraktade som adiafora (ting som varken påbjuds eller förbjuds av Gud, se adiaforistiska striden). Motståndarna, de som höll

fast vid den lutherska läran och avvisade Leipzig interim, kallades *gnesiolutheraner* (äktlutheraner). En ledande gnesiolutheran var Matthias Flacius.

Det fanns också andra inslag i motsättningarna än adiafora. Melanchthon var villig att betrakta motsättningarna kring rättfärdiggörelsen som en semantisk fråga (en strid om ord). Interimen lutar mot den katolska synen att rättfärdiggörelsen är en process där människan samverkar genom sina gärningar. Melanchthon kritiserades privat av Calvin och Brenz, men angreps offentligt av Flacius. I sin sachsiska bekännelse av 1551 tog han tillbaka och lärde åter att rättfärdiggörelsen sker av tron allena, men hans verksamhet i slutet av 1548 orsakade att lutherdomen var nära sin undergång.

Redan år 1540 hade Melanchthon börjat skriva om CA (den förändrade augsburgska bekännelsen, *Augustana Variata*) på ett så tveetydigt sätt att man kunde förneka det kroppsliga ätandet och drickandet av Kristi kropp och blod. Det var exakt vad Zwingli och Calvin lärde. 1552 angrep Joachim Westphal den kalvinska nattvardsläran. Det ledde till en lång debatt mellan lutheraner och reformerta, där Brenz ledde den stränga lutherska fronten. Melanchthon och hans lärjungar i Wittenberg deltog inte aktivt i debatten i det här skedet. Vi återkommer till frågan i avsnittet om den kryptokalvinistiska striden.

Det bör noteras att också zwinglianerna hade undertecknat CA, men Calvin gjorde det med reservationen ”så som författaren själv har förklarat den”. När man ser hur författaren senare gjorde ändringar, och hur Konkordieformeln beskriver den lutherska förståelsen inser man att det redan då fanns motsättningar. Lutherdomen var den enda formen av avvikande religion som tilläts.

De interna motsättningarna visade sig snart, trots att de yttre påtryckningarna var borta. I september 1557 hölls samtal med romarna i Worms vilket blev ett fiasko. Romarna vägrade att diskutera med lutheranerna som inte kunde enas inbördes.

Filippisterna representerades främst av det ”kurfurstliga” Sachsen (albertinska⁴) som försökte bygga broar både till romarna och de refor-

4 Namn efter Albrekt III av Sachsen-Meissen, 1443–1500. 1485 skedde en arvsdelning så att Albert fick den södra delen och hans bror Ernst den nordliga, som var kurfurstendöme. Den albertinska delen var till en början ett hertigdöme, men från 1547 införlivades den Ernestiska delen och Moritz av Sachsen blev kurfurste. Därefter var det kvarvarande området ett hertigdöme under Johann Fredrik I.

merta. Gnesiolutheranerna (det "hertigliga" Sachsen, ernestinska) var beslutna att bevara Luthers rena lära. Wittenberg införlivades efter kapitulationen 1547 i det kurfurstliga området. Melanchthon stod nu i en viktig mellanställning. Han hade systematiserat den lutherska läran och därvid gjort en viktig insats som Luthers medhjälpare och efterträdare. Men han hade också reviderat CA och hållit på att fördärva nattvardsläran. Som ledare i Wittenberg vilseledde han många av de tyska teologerna. Han dog 1560.

5. Lärostrider bland lutheranerna

5.1 Den antinomistiska striden 1537–1556

Johann Agricola började redan 1537 lära att Mose lag inte har någon funktion i omvändelsen. Lagen är för de oomvända men lagen gäller inte de kristna, sade han. Luther tog upp kampen mot honom i flera disputationer och i en skrift.

En senare strid stod om lagens tredje bruk, där gnesiolutheraner hävdade att varken rättfärdiggörelsen eller det nya livet regleras av lagen. I striden framhölls att en kristen är samtidigt rättfärdig och syndare.

Antinomismen bemöts i KF artikel V och VI.

5.2 Den adiaforistiska striden 1548–1555

Kurfurst Moritz av Sachsen och Melanchthon ansåg att frågorna som togs upp i Leipzig interim var adiafora. Det var alltså "likgiltiga ting" eller "mellanfrågor", sådant som Guds ord inte avgör med påbud eller förbud. Men i själva verket var det med hjälp av sådana frågor som romarna försökte återvinna lutheranerna till påvedömet.

Matthias Flacius uttalade en princip som senare blev en huvudregel i KF artikel X: "Ingenting är likgiltigt om det gäller bekännelse eller anstöt." Detta tillstånd brukar betecknas som *status confessionis*. Johannes Brenz sade: "Adiafora måste bedömas utifrån omständigheterna. Om omständigheterna är goda är ett adiaforon också gott" och vice versa.

5.3 Den osiandriska striden 1549–1562

Andreas Osiander var en begåvad luthersk kyrkoherde i Nürnberg som stod så fast i sin bekännelse och motstånd mot Augsburg interim att han måste fly till Königsberg i Preussen. Ändå började han tre år efter Luthers död framföra en lära om rättfärdiggörelsen som var mycket mera katolsk än luthersk. Han förkastade läran att Gud förklarar en

människa rättfärdig på grund av Kristi förtjänst genom tron och att rättfärdiggörelsen är ögonblicklig och fullbordad. Han lärde att Kristi eviga, gudomliga naturs rättfärdighet är vår genom trons förening med Kristus och att den resulterar i en pågående process.⁵

Greve Albrecht av Königsberg gjorde de lutherska furstarna och städerna uppmärksamma på denna återgång till katolsk syn. Osiander dog mitt i striden år 1552.

Ett märkligt motgift mot Osianders fel framfördes av Francesco Stancaro, en tidigare katolsk präst som hade lämnat Italien för sina protestantiska åsikters skull. Han påstod att Kristus är vår rättfärdighet endast i enlighet med sin mänskliga natur.

I KF artikel III motsägs avvikelserna men också Georg Parsimonius' åsikt att endast Kristi passiva lydnad gäller oss.⁶

5.4 Den majoristiska striden 1551–1562

Georg Major var Melanchthons lärjunge och kollega i Wittenberg. Han hävdade att goda gärningar är nödvändiga till saligheten. Han avsåg inte som Melanchthon att de ska följa efter försoningen utan att de måste vara närvarande, inte som en förtjänst, utan av lydnad mot Gud. Därmed ointetgjorde han ”allena” i ”tron allena”.

I striden skedde en polarisering då Nikolaus von Amsdorff sade att goda gärningar är skadliga för frälsningen. Han menade sig ha Luther på sin sida, men noterade inte att Luther skulle ha sagt ”om man menar att man blir rättfärdig genom dem”. KF behandlar detta i artikel IV.

5.5 Den synergistiska striden 1555–1560

Melanchthon finns i bakgrunden till denna strid som pågick ungefär samtidigt med den förra. Han hade i 1548 års utgåva av Loci gått så långt att han sade att den fria viljan är förmågan en människa har att säga ja till nåden. Två år efter Luthers död vände han sig alltså i riktning mot Erasmus.

Den som främst stred för synergismen i rättfärdiggörelsen var Viktorin Strigel. Han försökte undvika den lära som Calvin framfört om den oemotståndliga nåden. Han menade att om människan har förmåga att

5 En liknande syn har i Finland framförts av Tuomo Mannermaa.

6 Denna lära hystes också av Heino Pätälä, upphovsman till Seurakuntaliitto i Finland, för ca 100 år sedan.

avvisa Guds nåd måste hon logiskt sett också kunna ta emot nåden. Det handlar alltså om avgörelseteologi.

Den främsta opponenter var Matthias Flacius, ledare för gnesiolutheranerna. I striden blev han upphov till en annan strid. Artikel II i KF behandlar frågan.

5.6 Den flacianska striden 1560–1575

Den strid som följde på den synergistiska striden handlade om arvsyndens väsen. Flacius hävdade att människan efter syndafallet inte endast är skadad, utan helt död så att hennes förmåga att göra det som är gott är helt fördärvad. I sin strävan att försvara Guds ensamhandlande i omvändelsen gick han till dess extrema motsats så att han sade att människans väsen är identisk med synden.

KF artikel I bringar klarhet i läran om arvsynden och visar att Jesus har antagit mänsklig natur, dock utan synd, och därmed kan inte den mänskliga naturen vara identisk med synden. Arvsynden är en skada (*accidens*) och inte människans väsen (*substans*).

5.7 Striden om nattvarden, eller den kryptokalvinistiska striden 1560–1576

Redan 1541 hade Melanchthon ändrat CA X på ett sådant tvetydigt sätt att också kalvinisterna kunde omfatta den. Den kalvinistiska läran angreps 1552 av Joachim Westphal i en skrift. En annan som deltog i striden var Johannes Brenz.

När Melanchthon dog (1560) omfattade universitetet i Wittenberg öppet den reformerta uppfattningen om nattvarden. 1563 utgav kalvinisterna Heidelbergkatekesen. Deras motståndare Tilemann Hesshusius blev avsatt av kurfursten i Pfalz och driven i landsflykt.

1571 utgav Melanchthons lärjungar Wittenbergkatekesen. I det kurfurstliga Sachsen var man kalvinister även om de inte öppet medgav det (*krypto* = hemlig, dold). De som främst deltog i den senare striden mot wittenbergarna var Martin Chemnitz och Jakob Andreae. Kryptokalvinismen fördömdes i Torgauboken 1576.

Läroavvikelserna hotade Guds ords klarhet och auktoritet, Kristi person och förståelsen av nattvarden som nådemedel. KF artikel VII handlar om nattvarden och artikel VIII om den närliggande frågan om Kristi två naturer.

Också kring Kristi nedstigande till helvetet uppstod en mindre konflikt som klargörs relativt kort i KF artikel IX.

6. Vägen till Konkordieformeln

Efter religionsfreden i Augsburg 1555 lättade det yttre trycket, men snart blev man varse allt större interna spänningar. Fiaskot i Worms 1557 gav en tankeställare och satte igång arbetet för endräkt.

Kurfurstarna samlades i Frankfurt am Main i mars 1558 för att bekräfta valet av Fredrik I till kejsare. De bad då Melanchthon att formulera ett dokument att underteckna. Detta dokument, kallat Frankfurt-recessen, blev så mångtydigt att också Calvin kunde skriva under, men en del av de lutherska furstarna kunde inte underteckna det. 1559 utgavs en bok där falska läror kopplades till namngivna personer. Detta försvärade arbetet för enhet. Melanchthons sista uttalande i denna sak utgavs samma år.

I KF:s företal står det om dessa stridigheter, som främst kom till synes i nattvardsfrågan:

Då några gudfruktiga, fridsälskande och lärda teologer märkt detta, ha de kommit till insikt om att dessa falska beskyllningar och de dagligen alltmera utbredande stridigheterna icke bättre kunde motverkas än därigenom, att man med stöd av Guds ord grundligt och ingående belyste och avgjorde alla lärostrider samt utpekade och förkastade all falsk lära, samtidigt som man klart bekände den gudomliga sanningen. Härigenom skulle motståndarna på ovederläggliga grunder bringas till tystnad, men enfaldiga och fromma hjärtan få en riktig och klar vägledning, huru de skulle förhålla sig i denna strid, och i framtiden bliva genom Guds nåd bevarade för falsk lära (SKB s 35).

Dessa teologer gjorde ett omfattande arbete med samtal och utförliga skrifter. Några milstolpar kan nämnas i korthet.

Naumburg 1561. De lutherska furstarna samlades för att försöka klara ut frågorna. De lyckades inte, eftersom en del ville ha Augustana Variata som gemensamt dokument. Nu blev kryptokalvinismen offentlig.

Maulbronn 1564. Området väster om Rhenfloden var öppet kalvinistiskt. Württembergteologerna, ledda av Johannes Brenz och Jakob Andreae, försökte övertyga dem, men förgäves.

Andreaes fem artiklar 1568. Artiklarna berör rättfärdiggörelsen, goda gärningar, den fria viljan, adiafora och nattvarden. Artiklarna framställer lärofrågorna positivt och i ett försonligt tonläge. De saknade kritik av motparten, vilket kom till synes i att kryptokalvinisterna i Wittenberg verkade hålla med i personliga samtal men förkastade artiklarna offentligt.

Martin Chemnitz blev nu tillsammans med Jakob Andreae den verkliga endräktskämpen. Han intog en medlande position mellan filippisterna och de extremaste gnesiolutheranerna. Han lärde Andreae vikten av att uppställa antiteser. De utformade tillsammans ett par dokument som bär namn efter Braunschweig. Chemnitz' största intresse var att slå vakt om frälsningsvissheten.

Altenburgkonferensen hölls i oktober 1568 och fördes sedan i några månader per post, men vid nästa samling i mars 1569 konstaterades att man inte kunde nå enighet.

I *Zerbst* hölls 7.5.1570 en konferens där man förkastade Melancthons *Corpus Doctrinae*, vilket Wittenbergarna inte kunde tolerera. Nu definierade man bekännelsedokumentet: CA och dess Apologi, Schmalkaldiska artiklarna samt Luthers båda katekeser.

Jakob Andreae gav inte upp. Han publicerade sex predikningar 1573. 1574 författade och utgav han *Schwäbische Konkordie*, som han 1575 bearbetade tillsammans med Chemnitz till *Schwäbisch-Sächsische Konkordie*.

Maulbronnformeln januari 1576. Kurfurst August bad om ett utlåtande om Wittenbergteologernas irrläror, där inga namn skulle nämnas, latinska termer skulle undvikas och det skulle inte finnas citat av Melancthon. Nio artiklar presenterades. Efter jämförelse med Schwäbisch-Sächsische Konkordie beslöts att Andreae skulle sammanjämka de båda.

Lichtenbergkonventionen, februari 1576. Kurfurst August hoppades att de övriga provinserna skulle acceptera det som Andreae föreslog: att varje provins skulle presentera ett eget Corpus doctrinae för ett allmänt möte. Tolv teologer rekommenderade tre åtgärder:

- att alla personmotsättningar och klagomål skulle lämnas bort
- att man skulle skaffa undan alla hinder för endräkt, av vilka Melancthons *Corpus doctrinae Philippicum* var en och den publikation där kryptokalvinistiska fel hade utmålats var den andra; i stället skulle man anse som kanoniska de tre ekumeniska trosbekännelserna, CA Invariata, Apologin, de två katekeserna och Schmalkaldiska artiklarna, eventuellt också Luthers Stora galaterbrevskommentar
- en teologkonferens rekommenderas för att i närvaro av furstarna begrunda kontroverserna enligt Skriften och de nämnda bekännelserna; här nämns Chytraeus, Chemnitz, Andreae och Marbach som lämpliga teologer.

Torgauboken 1576. 20 teologer från Sachsen, Braunschweig, Mecklenburg och Württemberg möttes den 28 maj 1576 i Torgau. De var färdiga den 7 juni. Boken sändes runt med önskan om reaktioner. Syftet var att utveckla CA. Melanchthons namn skulle inte dras i smutsen så det utelämnades. Man önskade också en kortare form, Epitomé.

Bergenboken 29.5.1577. Chemnitz, Andreae och Selnecker möttes i klostret Bergen nära Magdeburg i mars 1577 och finlipade materialet utifrån responsen. Andreae utformade Epitomé. Teologerna Andreas Musculus och Christoph Cornerus deltog i slutskedet. Förordet lades till efteråt. Boken fick sin slutliga utformning i juni.

Man hade tänkt sig ett massmöte i Magdeburg för att boken skulle godkännas. Men de sex första undertecknarna var rädda för att en ny konflikt skulle uppstå, så man lät i stället boken cirkulera för underskrifter.

Andreae och två medhjälpare började den 15 juni i Wittenberg och reste runt med boken. De ”säkra” furstarna och församlingarna undertecknade först. När KF publicerades som en del av Konkordieboken den 25 juni 1580 hade tre kurfurstar, 20 hertigar och furstar, 24 grevar, fyra baroner, 35 kejserliga städer och 8188 teologer, pastorer och lärare undertecknat.

En latinsk utgåva publicerades 1584. Den första svenska utgåvan kom 1730 och 1921 utkom den trespråkiga utgåvan *Concordia Triglotta* (tyska, latin, engelska; redaktör F Bente).

7. Slutord

Kalvinisterna fortsatte att vara kalvinister. Kryptokalvinisterna blev kalvinister. Vissa länder fortsatte att vara lutherska fast de inte direkt undertecknade, som t ex de nordiska länderna. England hade aldrig varit lutherskt. Frågan är om det i dag hade funnits någon lutherdom utan det energiska arbete som gjordes för Konkordieformeln. Det har sagts: ”Utan den andre Martin (Chemnitz) hade den förste Martins (Luther) verk inte bestått.”

Anklagelsen att en ny lära hade införts om Kristi naturer försvarade Chemnitz och Andreae med en privat skrift där de visade hur deras – och vår – kristologi är densamma som fornkyrkan och kyrkomötet i Kalcedon hade.

KF skapade enhet bland Tysklands lutheraner fast den inte skapade någon folkkyrka. Det fanns ingen enhetlig tysk nation före 1870.

Även om ingen offentlig lärostrid uppstod om predestinationen (Guds eviga utkorelse) under 1500-talet togs också den lärofrågan upp (KF XI), vilket varit till välsignelse för kommande generationer.

Av reformatörernas arbete kan vi hämta lärdomar för vår tids lärosamtal:

- ge inte upp
- nämn inga namn i lärodokument
- låt personmotsättningar fara
- utgå inte från tidigare skrivna dokument utan från Skriften och bekännelsen.

Även om inte alla önskade underskrifter erhöles uttalas i företalet (SKB s 40) en önskan om att på sikt nå en fullständig enighet:

”Men de skola – det är vårt hopp – så snart de rätt undervisats i läran, med den helige Andes ledning tillsammans med oss och våra kyrkor och skolor vända sig till Guds ords ofelbara sanning.”

Litteratur:

Svenska kyrkans bekännelseskriterier, Företal till Konkordieboken.

Verbum 1957

R Balge, *The Formula of Concord*; ingår i *Our Great Heritage*, volume I. NPH, Milwaukee 2003

B Hägglund, *Teologins historia, en dogmhistorisk översikt*. Liber Läromedel, Lund 1956

P Jonsson, *Luthersk kyrkohistoria*. Bokförlaget Per Jonsson, Landskrona 1980

Wikipedia (svensk, engelsk, tysk)

Utblick över samtiden

Ny kyrkohandbok för Svenska kyrkan

Svenska kyrkans kyrkomöte har antagit en ny kyrkohandbok med 205 röster för och knappt 30 emot. Fredrik Sidenvall sammanfattar i Kyrka och Folk nr 49/2017 allvarliga förändringar som nu antagits:

- *Talet om Gud formas för att tilltala de feminister som tar anstöt av att Bibeln framställer Gud som Fadern och Sonen och den Helige Ande. Ordet "Herre", som ju används både på hebreiska och grekiska för att använda det outtalbara gudsnamnet, är särskilt förhatligt.*
- *Tilltalet av Gud är opersonligt och utan vördnad.*
- *I nattvarden undviks formuleringar om Kristi kropps och blods närvaro i, med och under bröds och vins gestalt.*
- *Ordningen för vigsel görs neutral för att passa både för man och kvinna och för par av samma kön.*

Sidenvall kommenterar: "När Sverige har sekulariserats har spänningarna ökat mellan Jesu lärjungar och deras samtida. För många är detta så smärtsamt att de inte bara bygger broar för att nå till vår tids människor, utan de vill verkligen förändra tron och kyrkans liv på ett regressivt sätt (= att gå bort och bakåt). De tycks vilja slippa ifrån den särskilda uppenbarelsen till förmån för den allmänna. Tendensen i den nya handboken är ett rop till Jesus: 'Gå bort ifrån oss Herre! Vi vill inte ha dina ord, din tydlighet, din hörbarhet, din synlighet. Vi vill söka den fördolde Guden. Vi vill vara fria att forma en Gudsbild som gör att våra medmänniskor accepterar oss och inte stöts bort av vår tro.'"

Sidenvall kommer i sin "Ledare" in på hur den bibelkritiska bibelsynen har spelat in: "Som alternativ införs nu möjligheten att efter läsningen av gammaltestamentlig text och av epistel säga 'Så lyder Bibelns ord'. Denna banala utsaga införs för att det finns präster som inte tror att Bibeln är Guds ord och därför vill man inte säga 'Så lyder Herrens ord'. I debatten sade biskopen i Växjö, Fredrik Modéus, uttryckligen att Bibeln inte är Guds ord men att Guds ord finns i Bibeln. Vidare sade han att Jesus kallar Gud Fadern eftersom Jesus var bunden av sin tid och sin samtid. Att Jesus kallar Gud för Fader är därför enligt biskopen inte vägledande för oss idag. Ärkebiskopen Antje Jackelén motiverade att

Gud kallas moder med hänvisning till en medeltida kvinnlig mystiker, Julian av Norwich, men något bibelargument framförde hon inte.”

Det är inte en liten grupp inom Svenska kyrkan som vänder biblisk kristendom ryggen. Det är ledningen och en överväldigande majoritet! Därmed är Svenska kyrkan som sådan en falsk kyrka och det har varit tydligt länge. Kan då bibeltrogna kristna tillhöra en sådan kyrka, vilket innebär att man genom sin tillhörighet representerar en avfallen kyrka? Att verka inom en sådan kyrka betyder att man lever ytterst farligt, för ”lite surdeg syrar hela degen” (1 Kor 5:6, Gal 5:9). Därför: ”Dra ut ur Babel, fly från kaldeerna.” (Jes 48:20, Upp 18:4), dvs från dem som är en stor fara för Guds folk och som vänder Guds ord ryggen. ”Kyrkliga förbundet för evangelisk-luthersk tro” har flera gånger påtalat att Svenska kyrkan lämnat denna tro. Likväl håller man fast vid målsättningen att arbeta ”inom vår svenska kyrka”. Det är svårt att förstå.

Ett tredje kön

En statlig utredning har nyligen föreslagit att regeringen tillsätter en utredning om möjligheten att införa ett tredje juridiskt kön i Sverige. Det berättar DN den 18 jan 2018. ”För första gången är nu en majoritet i Riksdagen positiv till en sådan utredning, enligt Ekots rundringning. Bara partierna M och KD säger nej.”

Det har väl inte undgått någon att kampen mot Bibelns och Guds skapelseordning blivit allt intensivare. Det räcker inte med ”hbtq-certifiering” av bibliotek och skolor från förskola och uppåt eller pridefestivaler i alltfler kommuner. Samkönad sexuell utlevelse och samkönade äktenskap hyllas som viktiga framsteg på vägen bort från biblisk moral. Vad handlar det då om när en majoritet i riksdagen nu är för ”ett tredje juridiskt kön”?

En som reder ut begreppen och skapar klarhet i detta ämne är Elisabeth Sandlund, ledarskribent i Dagen. I en ledare i Dagen den 23 jan 2018 skriver hon bl a:

”*Gud skapade människan* till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne, till man och kvinna skapade han dem.” Orden i Första Mosebok har genom historien knappast varit kontroversiella för någon, inte heller för den som inte ser sig som kristen. Kalla det sunda förnuftet eller naturens ordning – det har inte ens behövt diskuteras att mänskligheten består av två kön med stora likheter men också med helt avgörande skillnader, som gör att de kompletterar varandra så att människosläktet kan leva vidare.

I ett samhälle och en tid där naturvetenskap och rationella förklaringar hyllas är det obegripligt att det är möjligt att vifta bort väl belagda och sedan länge fastslagna biologiska fakta och i stället hylla luddiga, metafysiska resonemang. Men det är just vad som har skett när påståendeerna fått genomslag om att kön inte är något annat än en social konstruktion. Det vill säga att varje person fritt i varje stund kan välja vilken, om ens någon, könstillhörighet som han eller hon själv önskar.

Och det är ännu mer obegripligt hur flertalet av partierna i Sveriges riksdag kan svälja detta resonemang och ställa sig positiva till lagändringar som gör det möjligt att själv definiera sig som tillhörig ett tredje kön.

För att kunna förstå diskussionen måste vi börja med att tala om vad den inte handlar om.

För det första: I Sverige föds det enligt medicinsk expertis cirka tio barn per år där det inte enkelt går att fastställa vilket kön barnet har. Det handlar om missbildningar som uppstått under graviditeten. Dessa barn tas omedelbart om hand av experter som efter grundlig analys fastställer vilket kön som ligger närmast till hands för just denna individ. Behandlingar sätts in för att rätta till det som gått snett så att barnet blir och upplever sig vara antingen pojke eller flicka. Att dessa personer och deras familjer behöver allt stöd samhället har möjlighet att ge är en självklarhet, liksom att de knappast är hjälpta av att få höra att de i själva verket varken är det ena eller andra utan tillhör ett tredje kön.

För det andra: Debatten handlar inte heller om de personer som till det yttre är män eller kvinnor men som starkt upplever att de fötts i fel kropp. Tidigare talade man om att de gavs möjlighet att byta kön, numera heter det ”könskorrigering”. Inte heller dessa människor vill hamna i ett könlöst limbo utan bli bekräftade som de män eller kvinnor de ”egentligen” är. Att könskorrigeringen inte alltid, eller kanske inte ens oftast, löser deras problem och gör dem lyckliga är en annan – också oroväckande – fråga.

För det tredje: Det är inte homosexualitet vi talar om. En homosexuell man eller kvinna är definitionsmässigt inte könlös utan en individ som attraheras av personer av samma kön.

SE

Anders Gärdeborns kommentar till recensionen i nr 4/2017, s 173–192

Först vill jag rikta ett stort tack till Seth Erlandsson (SE), dels för det gedigna arbete han lagt ner med att läsa och recensera min bok *Mästerdirigentens verk* och dels för den generositet han visat genom att låta mig kommentera recensionen i *Biblicum*.

Strukturen i SE:s recension är ungefär ”Gärdeborn skriver...” men ”så här säger Bibeln...”. I sin motivering av Bibelns syn använder han ofta precis samma bibelställen som jag själv gör, dock utan förklaring till varför hans tolkning skulle vara rimligare. SE verkar betrakta sina tolkningar som självklara, men något är självklart bara om det betraktas utifrån ett redan existerande paradig. Låt mig ge ett exempel:

SE menar att min syn på Lasarus och den rike mannen i Luk 16 är en ”allegorisk OM-tolkning” och antyder därmed att hans traditionella helvetestolkning är den exegetiskt naturliga. Men Jesu undervisning innehåller många fint avstämda detaljer som denna tolkning tvingas bortförklara som rena tillfälligheter. Jag menar att Lasarus symboliserar Jesus, den rike mannen symboliserar prästerskapet och varningen gällde dess undergång. Märk hur detaljerna naturligt faller på plats med denna läsning: Jesus talade inte med folket i allmänhet utan med samma präster och fariseer som varningen gällde. Dessa trodde inte på något helvete utan tolkade Jesu ordval ”*hades*” (som SFB olyckligt översätter ”helvete”) utifrån sin kunskap om GT. Där används motsvarande hebreiska ord (”*sheol*”) om prästernas pakt med den romerska statsmakten för att få Jesus korsfäst (Jes 28:14-18). Samma romare verkställde sedermera prästerskapets förintelse genom templet förstörelse år 70 e.Kr. Jesus är den nye översteprästen, och han kallas Lasarus i liknelsen eftersom det är den grekiska formen av hebreiska Eleasar, namnet på den person som på analogt sätt fick ta över översteprästerskapet (4 Mos 20:25f).

Den rike mannen var klädd i fint linne som präster och purpur som höga män, och han talade om "fader Abraham" som prästerna brukade göra (Luk 1:73). Lasarus kom till "Abrahams sköte" eftersom jordens alla folk ska bli välsignade i "Abrahams säd" (1 Mos 22:18) som ju är just Jesus. Om prästerna ännu inte förstod att det var om dem själva Jesus talade, så gör han det nästan övertydligt för dem när han förklarar att den rike hade 5 bröder. Prästerna kom ju från Levi som hade just 5 bröder med samma mamma, Lea. Den traditionella tolkningen av liknelsen suddar inte bara ut dessa finesser i Jesu undervisning, utan den gör också rikedom till synd och fattigdom till dygd, något som aldrig är frälsningsavgörande i Skriften.

SE:s tolkningsparadigm tvingar honom ofta till en allegorisk läsning: Israel betyder troende, Hes 40-48 är "geometriskt bildspråk" och de 1000 åren är symboliska. Jag menar att sådana bildliga tolkningar är en olycklig följd av ett förnekande av den fysiska aspekten av Guds löfte till Abraham i 1 Mos 13:15: "*Hela det land som du ser ska jag ge åt dig och dina efterkommande för evig tid.*" Att landet är fysiskt förstår man av att Abraham "ser" det och genom att dess geografiska gränser finns definierade i kapitel 15. Och märk att löftet ges åt Abraham *personligen* ("åt dig") trots att han ännu inte fått någon del av landet enligt Apg 7:5 och Hebr 11:13. För att Gud ska kunna uppfylla sitt löfte måste det därför vara ett *fysiskt* land och en *uppstånden* Abraham, och härur kommer tolkningen om ett jordiskt Gudsrike. Det är ett rike *från* himlen men inte *i* himlen. Jag kan inte se någon annan läsning som inte gör Gud till en lögnare.

SE kallar sin tolkning för *biblisk* kristendom medan jag hellre kallar den *klassisk* kristendom. Tyvärr är det inte samma sak. Den klassiska kristendomen stöder sig på kyrkomöten från 300-talet och framåt, och redan då hade det grekiska/gnostiska inflytandet börjat göra sig gällande. Jag vidhåller att tanken på en odödlig själ (och därmed ett helvete) inte är biblisk, utan ett platonskt arv som lager på lager av religion cementserat fast i kristendomen. Bibeln har en tydlig definition av begreppen kropp, själ och ande, något jag inte återfinner i SE:s teologi. 1 Mos 2:7 skriver: "*Gud formade människan av jord från marken och blåste in livs-ande i hennes näsa. Så blev människan en levande själ.*" Kropp + ande = (levande) själ helt enkelt, vilket också medför att utan ande är kroppen död och själen icke-existerande. (Tyvärr tar SFB stinget ur denna definition genom att översätta "själ" (*nefesh*) med "varelse".)

De senaste årens bibelstudier har lett mig till insikten att den "klassiska kristendom" jag bekände mig till inte är detsamma som den ursprungliga och apostoliska läran. Det har inneburit en stor befrielse och ett kvantsprång i min förståelse av vem Gud är. Jag behöver inte längre krampaktigt försöka förena Guds barmhärtighet med hans livsuppehållande åtgärder för att människor ska kunna plågas i evighet, och detta kan jag göra utan att förringa nödvändigheten av en tro på Jesu död och uppståndelse. Jag har försökt förstå Bibeln utan teologiska filter, och jag har inte blivit besviken. *Mästerdirigentens verk* är mitt sätt att dela med mig av erfarenheterna.

Kommentar till kommentar

Anders säger att han har kommit fram till att det jag kallar "biblisk kristendom" och han "klassisk kristendom" inte är "den ursprungliga och apostoliska läran". Den har, menar han, påverkats av "grekiska/gnostiska" tankar och måste därför avvisas. Denna insikt har han kommit fram till "de senaste åren". Hans nya insikt har medfört att han nu bl a lär

1. att själen dör när kroppen dör
2. att den troendes själ inte kommer till himlen. "Tron att människan vid döden kommer till Jesus i himlen är som vi flera gånger redan sett ett senare tillägg" (s 397)
3. att det inte finns något helvete. De otroendes fördömmelse innebär förintelse, inte evig plåga. "Att drabbas av Guds vrede innebär att tillintetgöras till ett medvetandelöst tillstånd" (s 404)
4. att GTs löften inte ska tolkas i ljuset av den nytestamentliga uppfyllelsen. Den nytestamentliga tiden, "församlingens tidsålder", ska ses som en parentes fram till dess att gamla förbundet återupprättas med dess offertjänst i ett återuppbyggt tempel i Jerusalem (s 354–355, 382).
5. att komma till Guds rike är att komma till "ett fysiskt land", "ett jordiskt Gudsrike" med Jerusalem i dagens Israel som dess centrum. "Bibelns icke-jordiska himmelrike är *Guds boning* och inte avsett för människor" (s 103).

Är det som Anders nu kommit fram till verkligen *apostolisk* lära? Det kan vem som helst kontrollera. Det behövs nämligen inga specialtolkningar för att se vad Jesus och apostlarna lär. Bibelverserna är tydliga:

1. Paulus skriver: "Jag har en längtan att bryta upp och *vara hos Kristus*, det vore mycket bättre. *Men för er skull är det nödvändigt att jag får leva kvar här i kroppen*" (Fil 1:23–24). "Vi lever här i tro, utan att se. Men vi är ändå vid gott mod och *skulle hellre flytta bort från kroppen och vara hemma hos Herren*" (2 Kor 5:7–8). "Vi vet att om vårt jordiska tält rivs ner så har vi en byggnad från Gud, en evig boning i himlen" (2 Kor 5:1). Johannes skriver: "Jag såg *själarna av dem* som hade blivit halshuggna . . . *De levde och regerade med Kristus*" (Upp 20:4). Jesus säger: "Den som segrar ska jag låta *sitta hos mig på min tron*" (Upp 3:21).
2. Paulus skriver: "Vi har vårt medborgarskap *i himlen*" (Fil 3:20). Jesus säger: "Om jag nu går bort och bereder plats för er, så ska jag komma tillbaka och *hämta er till mig, för att ni ska vara där jag*. Och vart jag går, det vet ni " (Joh 14:3f). Petrus skriver till de utspridda troende: Ni har "*ett arv* som aldrig kan förstöras, fläckas eller vissna och *som förvaras åt er i himlen*" (1 Pet 1:4).
3. Jesus säger: "Det är bättre att du går in i Guds rike enögd än att du har båda ögonen kvar och kastas i Gehenna, där deras mask inte dör och elden inte släcks" (Mark 9:47–48). "Många ska komma från öster och väster och ligga till bords med Abraham och Isak och Jakob i himmelriket. Men rikets barn ska kastas ut i mörkret utanför. Där ska man gråta och gnissla tänder" (Matt 8:11–12). "Människosonen har kommit för att söka upp och frälsa det som var förlorat" (Luk 19:10). Johannes skriver: "Gud har inte sänt sin Son till världen för att döma världen, utan för att den ska bli frälst genom honom. Den som tror på honom blir inte dömd, Men den som inte tror är redan dömd, eftersom han inte tror på Guds Sons namn" (Joh 3:17–18). Jesus säger: "När Människosonen kommer i sin härlighet . . . ska han säga till dem som står på den vänstra sidan: Gå bort från mig, ni förbannade, till den eviga elden som är beredd åt djävulen och hans änglar. . . Och dessa ska gå bort till evigt straff, men de rättfärdiga till evigt liv" (Matt 25:31, 41, 46).
4. Paulus skriver: "Alla som härstammar från Israel är nämligen inte Israel, och alla Abrahams avkomlingar är inte hans barn" (Rom 9:6f). Petrus skriver om de troende: "Ni är ett utvalt släkte, ett kungligt prästerskap, ett heligt folk, *ett Guds eget folk*" (1 Pet 2:9). Till de troende från hednafolken skriver han: "Ni som förr inte var ett folk är nu Guds folk" (v 10). Redan i GT hade Hosea profeterat om detta:

”Det ska ske att på platsen där det sades till dem: ’Ni är inte mitt folk’, ska det sägas till dem: ’Ni är den levande Gudens barn’” (Hos 1:10). Johannes skriver om de troende: ”Han som älskar oss och har löst oss från våra synder med sitt blod och *gjort oss till ett kungarike*, till präster åt sin Gud och Far, hans är äran och makten i evigheters evighet. Amen” (Upp 1:5–6).

5. De troende har inte gjorts till eller blivit medborgare i ”ett *jordiskt* Gudsrike”. Hebreerbrevet klargör vad de troende fått av nåd, det som är den rätta uppfyllelsen av GTs löften: ”Ni har inte kommit till ett berg som man kan ta på. . . Nej, ni har kommit *till Sions berg och den levande Gudens stad, det himmelska Jerusalem*, till änglar i mångtusental, till en festgemenskap och församling av förstfödda som har sina namn skrivna i himlen. . . Det som skakas ska försvinna, eftersom det är skapat, för att det som inte kan skakas ska bestå. När vi nu får *ett rike som inte kan skakas*, låt oss då vara tacksamma” (Heb 12:18, 22–23, 27–28). Den apostoliska tiden är ingen parentes i Guds frälsningshistoria utan uppenbarar den sanna uppfyllelsen av gamla förbundets frälsningslöften.

Anders förespråkar i sin bok en tanke från sent 1800-tal, nämligen att ”den profetiska klockan” stannat mellan den 69:e och den 70:e årsveckan i Dan 9:24–27. Något bibliskt stöd för den tanken finns inte. Den är gripen ur luften och leder till att den apostoliska undervisningen om den sanna uppfyllelsen av GTs löften förpassas till en parentes i Bibelns frälsningshistoria, enligt Anders en 2000-årig sådan. Inte heller finns det något bibliskt stöd för att Lukas 16 ska allegoriseras. Jesus har som vi redan sett ett flertal gånger talat om *faran att gå evigt förlorad och drabbas av evig förtvivlan: gråt och tandagnisslan*. Anders bortser ifrån de många bibelställen som talar om detta. Jesu ord om pina efter döden går inte att trolla bort: den otroende rike mannen kom efter sin död till en plats utan återvändo ”*där han plågades*” (v 22, 23) och han vill inte att hans fem bröder ska drabbas av samma hemska öde. Han vill att den troende Lasarus återvänder till jordelivet och varnar dem ”*så att inte de också kommer hit till plågans plats*” (v 28).

Vad kan ha varit den styrande faktorn bakom Anders märkliga exegetik? Han ger själv följande förklaring: ”Jag behöver inte krampaktigt försöka förena Guds barmhärtighet med hans livsuppehållande åtgärder för att människor ska kunna plågas i evighet.” Men denna tanke byg-

ger på en tragisk missuppfattning. Syftet med Guds livsuppehållande åtgärder är ju ingalunda att människor ska kunna plågas i evighet. Det är speciellt tragiskt att Anders har denna missuppfattning, för han har skrivit mycket bra om skapelsen. Nu visar det sig att han inte förstått *syftet med skapelsen och Guds livsuppehållande åtgärder*. Gud har skapat oss och gett oss allt vi behöver för vårt liv *endast därför att han är vår gode och barmhärtige Far i himlen och inte för att vi på något sätt förtjänar det*. För allt detta bör vi tacka och lova, tjäna och lyda honom, lär vi oss i katekesen. Det gäller alla människor och vi önskar att alla skulle inse det.

Syftet med Guds livsuppehållande åtgärder är inte att människor ska kunna plågas i evighet. Helvetet är inte ens avsett för människor. I skildringen av domen säger Jesus klart att helvetet inte är avsett för människor. Den eviga elden "är beredd åt djävulen och hans änglar". Att människor ändå hamnar där är det onödige som finns eftersom Gud berett frälsning åt alla människor. Gud har en god och nådig vilja med allt han gör, även då han uppehåller livet på otroende människor. Bibeln ger klart svar på varför världen består än idag och varför Gud fortfarande uppehåller livet på allt levande. Det är inte för att människor ska kunna plågas i evighet. Petrus skriver: "*Herren dröjer inte med att uppfylla sitt löfte, så som en del menar. Nej, han har tålmod med er, eftersom han inte vill att någon ska gå förlorad utan att alla ska få tid att omvända sig*" (2 Pet 3:9).

Red.

Gåvoredovisning

Bjarte Edvardsen 100, Lars Isaksson 300, Christian & Johanna Ahlskog 40 EUR, Mats Huselius 100, Björn Jürke 500, Jan-Erik Appell 250, Lutherska Immanuelsförsamlingen 1 650, Mats Huselius 50, Karl-Johan Gunnarsson 50, Bengt Jones 500, Waljö 500, Martin Wihlborg 500, Jostein Stokkeland 60 NOK, Jan Hammar 150, Öyvind Edvardsen 50 EUR, Bjarte Edvardsen 200, Ove Bengtsson 200, Eva & Rickard Lindmark 500, Thomas Wahlgren 5 000, Dan Erlandsson 1 000, Hans Eklind 250, Nina Hansson 500, Bo Tholander 450, Lars Gunnarsson 500, Maria Lind 1 000, Madeleine Krieger 250. Karin Sandström 90 år: Kerstin och Eivor Waljö 800.

Varmt tack för era frivilliga gåvor! Kung David prisade HERREN för de frivilliga gåvorna till tempelbygget med orden: "HERRE vår Gud, alla dessa gåvor som vi skaffat för att bygga dig ett hus åt ditt heliga namn – från din hand har de kommit, och ditt är alltsammans" (1 Krön 29:16). Biblicum vill förmedla Guds ords rika gåvor och välsignas med rika gåvor tillbaka.

Lyssna på Biblicumföredrag!

På Biblicums webbplats finns flera hundra inspelningar ända från 1970-talets början. Många är digitaliserade och hittas under menyn *Undervisning*. Till höger ser vi ett par länklister från gruppen *Bibels böcker* med ett par av de kurser som hölls av prof. S Becker på 1970-talet. Becker

talade på engelska och tolkades till svenska av S Erlandsson.

Från nyare kurser finns också videospelningar, bland annat från dagarna i Vännäs och Umeå i januari.

Romarbrevet, S Becker

- Del 1: Inledning 1
- Del 2: Inledning 2
- Del 3: Inledning 3
- Del 4: Rom 1:1–2:29
- Del 5: Rom 3:1–3:25
- Del 6: Rom 3:26–
- Del 7: Rom 3–4
- Del 8: Rom 4
- Del 9: Rom 5:1–11
- Del 10: Rom 5:12–19
- Del 11: Rom 5:20–8:39
- Del 12: Rom 9:1–15

Uppenbarelseboken, S Becker; Uppsala 21–23/3 1977

- Del 1: Inledning
- Del 2: Tolkning
- Del 3: Upp 1:1–1:11
- Del 4: Upp 1:12–3:7
- Del 5: Upp 3:7–4:6
- Del 6: Upp 4:7–6:17
- Del 7: Upp 7:1–9:6
- Del 8: Upp 9:6–12:18
- Del 9: Upp 20:3–6; 13:1–10
- Del 10: Upp 13:11–16:6
- Del 11: Upp 16:17–19:21
- Del 12: Upp 20
- Del 13: Upp 21:1–22:6
- Del 14: Upp 22:7–22:21

Vädjan om hjälp

- Vi vädjar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

För gåvor (och även för prenumerationer), använd vårt IBAN-konto: SE34 6000 0000 0003 0532 0718 (för betalningar utanför Sverige också BIC/SWIFT-koden HANDSESS).

I Sverige kan även fortsättningsvis vårt bankgiro 251-4701 användas. I Norge finns kontot DnB NOR 7877.08.15400 ännu en tid men kommer så småningom att avvecklas.

Glöm inte att ange vad betalningen gäller!

- Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlegade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro och historiska fakta om Bibeln*.

- Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8 B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Tidskriftens och bokförlagets expedition:

Biblicum, Hantverkaregatan 8 B, 341 36 Ljungby
Tel 070-3938127. E-mail: biblicum@biblicum.se

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård Tel 51617540.
E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no

Biblicums hemsida: www.biblicum.se

Webbutik: forlag.biblicum.se